

1907 5

સુખોદ્ય ગરબાવળી.

કિંમત અઢી આના.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૯૦૧

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ સુજોધ ગરબાવળી

વિષય ૬-૪

સુબોધ ગરબાવળી.

રચનાર,

બાપાલાલ ભાઈશંકર ભટ્ટ.

સેકન્ડ આસીરટ્ટ ડિપ્યુટી એજ્યુકેશનલ
ઈન્સ્પેક્ટર ખેડા—વિભાગ.

આવૃત્તિ ચોથી.

અમદાવાદ.

“ વિજય પ્રવર્તક ” પ્રેસ.

ઈ. સ. ૧૯૦૭.

(સર્વ હક સ્વાધિન રાખ્યા છે.)

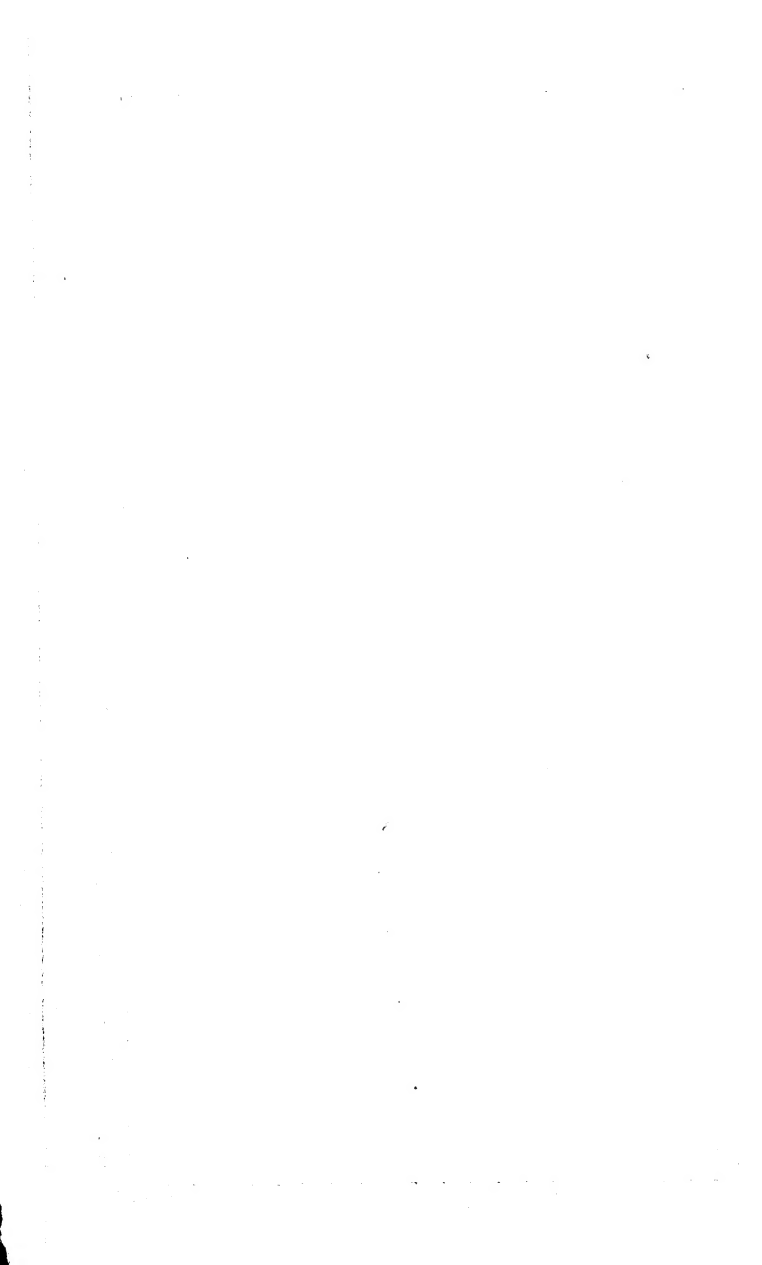
કીમત અઢી આના.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી ડૉપીરાઈટ-સંગ્રહ
૬૪૪-૧૬૦૧

શાર્દૂલવિક્રીડિત છંદ.

લક્ષ્મીનો નહિ ગર્વ સુખ હસતું ને નમ્રતા નેનમાં,
દે'ણીમાં સુવિવેક, ટેક વચને ને મિષ્ટતા વેણમાં;
એવા એક ઉદાર મિત્ર મણિ જે, સ્વર્ગે વસ્યા સુમતિ,
તેના ઉજવળ નામથું વિનયથી બેડું લઘુ આ કૃતિ.

પ્રસ્તાવના.

મહાલક્ષ્મી શ્રીમેલ ટ્રેનીંગ કોલેજમાં ધનામના મેળાવડા વખતે કેટલીક ગરબીઓ રચી મેં છોડીઓ પાસે ગવરાવી, તે મારા કેટલાક મિત્રોને પસંદ પડી અને એવી વધારે ગરબીઓ રચેલી જોવાની તેમણે ઇચ્છા બતાવી. તે ઉપરથી આ સુખોદ ગરબાવળી મેં રચી છે.

સાધારણ રીતે ત્રણ હેતુ ધ્યાનમાં રાખીને મેં આ ગરબીઓ રચી છે. તે એ કે (૧) જોળ કુંડાળામાં ફરતાં ગાવાથી ભાળકીઓ અને સ્ત્રીઓનાં શરીર અને અવયવોનું નિયમિત રીતે હાલવું ચાલવું થાય અને તેમને થોડી કસરત મળે. (૨) ગાનાર અને સાંભળનારની ઉંચી મનોવૃત્તિઓ તથા તેમનું નીતિ અને ભક્તિ તરફનું વલણ દૃઢ થાય, અને (૩) તેમને એક ઉંચા પ્રકારનો આનંદ મળે. આ ત્રણ હેતુ કેટલે દરજ્જે પાર પડ્યા છે તે જોવાનું હું સુઘ વાંચનારને સોંપું છું.

આ નાની ગરબાવળીના ત્રણ ભાગ કરવામાં આવ્યા છે. પહેલા ભાગમાં નાની છોડીઓને ગાવા અને શીખામણ લેવા જેવી ગરબીઓ મૂકવામાં આવી છે. બીજા ભાગમાં સ્ત્રીઓને લાયક ગરબીઓ છે અને ત્રીજા ભાગમાં કંઠાણીઓ અને આખ્યાન મૂક્યાં છે.

(૬)

આ ઠેકાણે મારે કહેવું જોઈએ કે જુદા જુદા રાગ પસંદ કરવામાં અને જુદેન જુદા ગોપીલાલ તથા જુદેન વસંત કુમારી બીમરાવ તરફથી સારી મદદ મળી છે.

અમદાવાદ.

આસો સુદી ૨

}

બા. બા.

અનુક્રમણિકા.

	પૃષ્ઠ.
૧. ઇશ્વર પ્રાર્થના...	૧
૨-૩-૪ ક્ષિત્ર (કવાયત) માટે ગરખીઓ.....	૩-૬
૫. શીખામણુ.....	૬
૬. તાળ પ્રમાણે ચાલતાં ગાવાના સવૈયા...	૭
૭. સખીઓને ગાવા માટે આમંત્રણુ...	૮
૮. સદ્ગુણુ વિષે...	૧૦
૯. જૂઠ કપટ વિષે.....	૧૨
૧૦. અદેખાઇ વિષે.....	૧૩
૧૧. ધીરજ વિષે...	૧૪
૧૨. ઇશ્વરમાં પ્રેમ રાખવા વિષે....	૧૫
૧૩. નીતિ અને બક્ષિત વિષે...	૧૬
૧૪. ઇશ્વરનું રાજ્ય...	૧૭
૧૫. પ્રાર્થના...	૨૦

ભાગ બીજો.

૧૬. સ્ત્રીઓને શીખામણુ...	૨૧
૧૭. કુચ્છ વિષે...	૨૨
૧૮. સુધ્ધ સતી વિષે.....	૨૩
૧૯. હલકું મન...	૨૪
૨૦. મોટું મન...	૨૫
૨૧. મરહુમ રાવજહાદુર રજુછોડલાલ છોટાલાલ વિષે.	૨૬

૨૨. દયા વિષે.....	૨૭
૨૩. સાચું સુખ નીતિથી પમાય છે.	૨૮
૨૪. સ્વદેશ પીતિ...	૩૦
૨૫. સ્વદેશની ઉન્નતિ વિષે.....	૩૨
૨૬. રજપૂતાણી વિષે	૩૩
૨૭. જીવતરનું સાક્ષ્ય.....	૩૪
૨૮. શ્રીઓને માટે પ્રાર્થના...	૩૫
૨૯. પ્રાર્થના...	૩૬
૩૦. પ્રાર્થના માડ...	૩૭
૩૧. પોતાના દોષ જોવા વિષે...	૩૭
૩૨. મરણના દુઃખ વિષે...	૪૦
૩૩. પ્રભુને ભજવા વિષે...	૪૨
૩૪. સાચાં સુખ...	૪૩
૩૫. કૈસરેહિંદ એડવર્ડને આશીષ...	૪૫

ભાગ ત્રીજો.

૩૬. કંજુસની કહાણી...	૪૬
૩૭. વાબાઇનો ખેલ.....	૫૨
૩૮. મેવાડનો રાણો રાયગલ.....	૫૪
૩૯. રાણી રૂપસુંદરી.....	૫૫
૪૦. સોના અને લોહાનો સંવાદ....	૬૨
૪૧. મીરાંબાઈ અને પંથોનો સંવાદ....	૬૩
૪૨. રાખેંગાર અને રાણુદેવી...	૬૬

સુબોધ ગરબાવળી.

*ઈશ્વર પ્રાર્થના.

લીલી લીમડીરે, લીલા નાગરવેલનો છોડ. એ રાગ.

પ્રથમ પ્રભુમીએરે અંતરંગમી શ્રી અવિનાશ,
તારી કૃપા વડેરે સૌની સદ્ગુણ થવાની આશ;
આખા વિશ્વમાંરે તુજ વિષ્ણુ ખાલી નહિ કો ઠામ,
આદી, મધ્યનોરે વળી તું આખરનો વિશ્રામ. ૧

કોણ કળા શકેરે તારી અકળ ગતિ ભગવાન,
શક્તિ વિચારતાંરે બૂલે બલા બલા પલુ માન;
સૃષ્ટિ પેખીનેરે તોપણ નિશ્ચય એવો થાય,
બહુજ વિચારીનેરે રચના તે કીધી જગરાય. ૨

ખૂણે ખોયરેરે તારી ખૂળી બહુ દેખાય,
આખા વિશ્વમાંરે તારી દૃષ્ટિ ઉડી જાય;
રહીને વેગબારે લે છે વિશ્વતણી સંભાળ,
પાળે પ્રેમથીરે સૌને જાણીને નિજ જાળ. ૩
આખો આખીનેરે કીધા સૂર્ય શશિ દિન રાત,

* આ ગરબી ઇશ્વરપ્રાર્થના ગાટે છે. તે સમગ્ર છોડીઓ સીધી હારોમાં ઉમી રહીને સાથે ગાઈ શકે છે. તેમજ તે ગોળ કુંડાળામાં ફરીને તાળી સાથે પચ્ચ ગવાય છે. તે બહુ લાંબી છે, પરંતુ તેને ટુંકાવી શકાય છે; જેમકે છિપરથી છ, સાત, કે આઠ કડીઓ ગાયા પછી એકદમ છેલ્લી બે કડીઓ ગાય તો તેથી બાધ આવતો નથી.

૧ પ્રભુમીએ.

રંગ નવા નવારે પેખી થાય સહુ રળિયાત;
 આકાશે ક્યોરે અગણિત તારાનો ચળકાટ,
 જાણે છાછેરે રૂડા ચંદરવાથી રાત. ૪
 સૂરજ ખેંચતોરે ખારા સાગરમાંથી નીર,
 બહુ મીઠાં કરીરે વાદળ વહેંચે વહીને શીર;
 પાંધર પહાડમાંરે જંગલ, ખેતર, ને વળી ખાડ,
 પાણી પહોંચતાંરે તેથી ઉછેરે તૃણ ને ઝાડ. ૫
 વનની વેલીઓરે ફાલે બાગ બગીચે ફૂલ,
 પૃથ્વી શોભતીરે જાણે પહેર્યાં છે પટફૂલ;
 પાક નવા નવારે મીઠા મંદુરા માણસ કાજ,
 કીધા પ્રેમથીરે જાણી નિજ બાળકની દાઝ. ૬
 પ્રભુ તેં પુષ્પમાંરે કેવો મેલ્યો મીઠો વાસ,
 નાનુક પલ્લવોરે કેવાં કોરી કીધાં ખાસ;
 પૃથ્વીપેટમાં રે, પાનાં હોરા, માણેક થાય,
 રૂડા રંગથીરે ક્યારે રંગ્યાં તેં જગરાય ! ૭
 ધાતુ નવી નવી રે દાટી માટીમાં મહારાજ,
 જાણ્યું જગશેરે આગળ એનો ઉદમ આજ;
 કાળા કાચલારે જેની ખાણોમાં નહિ ખોટ,
 તેના તાપથીરે ચાલે સંચા, ગાડી, ખોટ. ૮
 વિદ્યુત તેં કરીરે જેથી કામ અઘોરિક થાય,
 મૈત્ર હજારથીરે પળમાં સંદેશા લઈ જાય;
 દીવામાં વસીરે આપે અજવાળું મહા મૂલ,
 ગાડી ચાલતીરે વિદ્યુત બળથી વેગ અતૂલ. ૯
 જો મધમાખીએરે કીધાં મીઠુ અને મધ સાર,
 સાગર માછલીરે કરતી મોતી અપરંપાર;
 ઝીણું જંતુએરે બાંધ્યા મહાસાગરમાં ખેટ,
 પક્ષિ પ્રવાસીનેરે વળતી વસના કીધા બેટ. ૧૦

કીડો કારમેરે કરતો કોશેટામાં હીર,
 રૂડા રંગનારે તેનાં ચતુરા પહેરે ચીર;
 સીપો સંખલારે, તેના મચ્છ વડે છે ઘાટ,
 પ્રભુ તે શીખવ્યુંરે, આપ્યા કથી શાળામાં પાઠ ? ૧૧
 જો કણુ જોકથારે સો કણુ માટીના યમ જાય,
 તે કણુ ખાદનેરે માણસ પોષે છે નિજ કાય;
 તે પણુ આખરેરે પાછો માટી માંહી સમાય,
 જોમ ખનીજનારે તરવે ઉદ્ભિજ, પ્રાણીજ થાય. ૧૨
 વાયુ રૂપનુંરે પાણી થાય પ્રવાહિ જેમ,
 ગરમી જોઇનેરે થાશે જરફતણો ધન તેમ;
 જોમ અસંખ્ય છેરે તેનો ગણતાં નાંવે પાર,
 અકળ કળાયકીરે પ્રભુ તું કરતો લય વિસ્તાર. ૧૩
 ક્યાં કૃતિ આપનીરે ક્યાં આ અદ્યમતિ ભગવાન,
 કીડી શું દરેરે આખા મહાસાગરનું પાન;
 શક્તિ વિચારીનેરે તારે શરણુ થયાં જો તાત,
 અમને પ્રેરજેરે નીતિ ભક્તિમાં દિન રાત. ૧૪

ભાગ પહેલો.

(નાની છોડીઓ માટે.)

ગરબી. *

“મા પાવાતે ગદથી ઉતર્યા મા કાળીરે.” એ રાગ.
 આ પ્રભુએ આપી આંખ, સન્મુખ જોવાને,
 તે સાથે બુદ્ધિ વિચારની, દુખ જોવાને.

* આ ગરબી જોલતી વખતે દરેક લીટીમાં શરીરના જે
 અવયવ વિષે વાત આવે તે અવયવ બંને હાથવડે બતાવવા
 અને “ તાળી પાડીને ” આ શબ્દો આવે ત્યાંથી આ-
 રંભીને આગળ તાલ પ્રમાણે તાળીઓ પાડવી.

આ પ્રભુએ આપેલા જ્ઞાન, શાસ્ત્ર વગેરે લેખવા,
 વળી પ્રભુએ આપ્યું મુખ, સુગાનન મેલવા.
 આ પ્રભુએ આપ્યા હાથ, શુભ કમિ કરવા,
 વળી પ્રભુએ આપ્યા પાંચ, સુગાનન મેલવા.
 આ જે જે ચીજ જરૂરી, તે આપીને,
 જગદીશ જુએ છે સર્વ, સઘળે વ્યાપીને.
 તે માટે સખીઓ સર્વ, સાથ મળી રહીએ,
 એ પ્રભુને લાગી પાંચ, તેના ગુણ ગાઈએ.
 એ પ્રભુમાં આપણ આજ, ચિત્ત લગાડીને,
 ગુણ ગાઈએ શાશ્વી જહેન, તાળી પાડીને.
 પ્રભુ ન્યાયી ને વળી નેક, સર્વતણે ત્રાતા,
 એ જગતતણે ગાળાપ, સૌનો સુખદાતા.
 સૌ સખીઓ પૂજે પ્રેમથી, એ છે પાસે,
 પછી સુમતિ માગે જેન, તેથી સુખ યાશે.

મરખી. x (ડીલ માટે.)

“ અચકે મચકે કારેલી. ” એ રામ.

ચાલો ઉત્તરમાં મુખ કરીએરે, દક્ષિણને પાછળ ધરીએ.
 આ પશ્ચિમ ડાબે પાસેરે, પૂર્વ દિશા જમણી જાશે.
 હવે સીધાં ઉભાં રહીએરે, ખીજી વાત પછી કહીએ.

x આ ગરખી બોલતી વખતે દરેક લીટીના અર્થ પ્રમા-
 ને ફરવું તથા હાવભાવ કરવા. જેમકે પહેલી લીટી બોલતી
 વખતે ઉત્તર તરફ ફરવાનું છે. ખીજી લીટી બોલતી વખતે
 ડાબે હાથે પશ્ચિમ દિશા બતાવવી અને જમણે હાથે પૂર્વ
 દિશા બતાવવી. પછી સીધાં ફરવું. અને મોં, આંખ અને
 જ્ઞાન બતાવવા, ઇત્યાદિ.

આ કા'વે મુખ અમારે, આંખ રચી નેવા સાશ.
 આ કાન કથા સાંભળવારે, પગ પૃથ્વી ઉપર ફરવા.
 આ હાથવડે કંઠ આપોરે, દુર્બળનાં દુખડાં કાપો.
 આ હાથે પુસ્તક ઝાલોરે, વાંચી શાસ્ત્ર વચન પાળો.
 આ હાથે પંથ બતાવોરે, કોઇ અન્નણ્યો ને આળ્યો.
 આ કર નેડીને ઠરનેરે, પ્રાર્થના પ્રેમે કરજો.
 મોટાંને દેખી પ્રીતેરે, બેન નમો રૂડી રીતે.
 ફરો સજ્જનને શિર નામીરે, સર્વ ફરો સામાસામી.
 સખીઓને ભેટો બાવેરે, અવસર આવો નહિ આવે.
 વળી સીધાં ફરોને બેસોરે, ક્યાં સુધી ઉભાં રહીએ.
 સૌ સાથે ઉભાં થઇએરે, કાલાંની કથની કહીએ.
 અમે જેવું તેવું બાખ્યુંરે, હાપણ નામ નથી દાખ્યું.
 કંઠ બૂલ પડી તો બાળોરે, મોટાં મહેર સદા રાખો.

ગરબી. * (ફૂલ માટે.)

રાગ ઉપર પ્રમાણે.

અમે સાંચે સાંચું કહીએરે, એજ અમારી છે રીતી;
 અમે દુર્જનથી દૂર રહીએરે, એમાં ન્યાય અને નીતિ.

*આ ગરબી ફૂલને માટે રચી છે. એક અથવા વધારે સીધી હારોમાં છોડીઓને ઉભી રાખવી અને તે હારોની વચ્ચે ત્રણત્રણ હાથનું અગર જરૂર જણાય તેટલું અંતર રાખવું. પછી આખી ગરબી છોડીઓ પાસે ગવરાવતી અને તાલ પ્રમાણે તેમને ત્રણ ડગલાં આગળ અને ત્રણ ડગલાં પાછળ બરવાનું કહેવું. જેમકે પહેલી લીટીના ત્રણતાલ સાથે બધી છોડીઓએ આગળ ત્રણ ડગલાં ભરવાં અને ચોથે તાલે બે પગ નેડે કરવા. તેમજ બીજી લીટીના ત્રણ તાલ સાથે ત્રણ ડગલાં પાછળ ભરવાં અને ચોથે તાલે બે પગ નેડે કરવા.

અમે સજ્જનમાં જઈ વસીએ, ૧	એજાં
અમે ખામી દેખી ખસીએ, ૨	એમાં
દીનનું દુખ ટાળી દરથું, ૩	એજાં
અમે પાપીને પરદરથું, ૪	એમાં
અમે દુખોની વહારે ધામએ, ૫	એજાં
નહિ લાલચમાં લેવાઈએ, ૬	એમાં
અમે સતને કાળે મરીએ, ૭	એજાં
અન્યાય થકી ચોસરીએ, ૮	એમાં
અમે દુખમાં ધીરજ ધરીએ, ૯	એજાં
અમે ડાઘ પડ્યાથી ડરીએ, ૧૦	એમાં
અમે એક વચનથી રહીએ, ૧૧	એજાં
અમે જૂઠું બણી નવ જઈએ, ૧૨	એમાં

શીખામણ.

ગરબી.

સુણજો સાજનોરે—એ રાગ.

નિલ સવારે વહેલાં ઉઠી દાતણ પાણી કરીએજી;
તન મન શુદ્ધ કરીને પ્રેમે ધ્યાન પ્રભુનું ધરીએ.

શાણું થઈએજી. ૧

માત પિતા કે ખીજાં સાથે વાણું વિવેક વદીએજી;
ગાળાગાળી કે અપશબ્દો ઓચરીએ નહિ કહીએ.

શાણું—૨

ધરમાં રહી ધરધંધો કરીએ કે વિદ્યા કંઈ બણીએજી;
શીવણ, ભરત અને ગુંથણનાં કામ કુશળ થઈ કરીએ.

શાણું—૩

નિશાળે જાતાં નવ લાજે પુસ્તક પોથી ઝાલેજી;
શિક્ષકની શીખામણુ માની તેજ પ્રમાણે ચાલે.

શાળાં—૪

જુઠ વચન મુખથી નવ વદીએ, પરિનિદા નવ કરીએજી;
સૌ સાથે સંપીને રહીએ નમ્ર વચન ઝોચરીએ.

શાળાં—૫

એક ધડી આજસ નવ કરીએ કામ રડાં કંઠ કરીએજી;
ફૂડ કપટને કાઢી નાંખી પરમેશ્વરથી ડરીએ.

શાળાં—૬

ગાંડાં થઇ ગુસ્સો નવ કરીએ શોક સદા પરહરીએજી;
જો કંઠ કષ્ટ થયું કાયામાં, ધીરજ મનમાં ધરીએ.

શાળાં—૭

અદેખાઇને અજગી કરીને સૌનું સાફ ચાહીએજી;
સાંજ સવારે નિર્મળ મનથી ગુણુ પ્રભુના ગાઇએ.

શાળાં—૮

સવૈયા. +

(ચાલતાં ચાલતાં ગાવાને.)

જાઓ પગ ઉપાડો પહેલો, જમણો તેની આગળ થાય,
એવી રીતે ચાલો જાણે, સૌ સખીઓ વરધાડે જાય.

+ છોડીઓ સીધી હારોમાં જિભી હોય ત્યાંથી તેઓ
ગરબો ગાવા માટે ગોળ ઉપર જાય તે વખતે આ કવિતા
સઘળી છોડીઓએ સાથે ગાવાની છે. અને ચાલતાં ચાલતાં
સઘળી છોડીઓએ આ કવિતાના તાલ પ્રમાણે એકી વખતે
સાથે પગલાં ભરવાં જોઇએ.

યોખા ચહેરા રાખો સર્વે, યોખાં વસ્ત્ર ધરો નિજ અંગ,
 હસને મુખડે હાલી ચાલી, શોભાવો શાખા નવરંગ.
 શિક્ષકની શીખામણ માનો, જોજો ચૂક જરા નવ થાય,
 ગાતાં ગાતાં ચાલો ખડેનો, તાળ પ્રમાણે મૂકો પાય.
 વખત વટયો બણતર બણવાનો, કસરત ફેરો આ છે કાળ,
 ચંચળ થઈ ચાલો ચિત રાખી, ચાલતાં નવ ચૂકો તાળ.
 તે સાથે શીખામણ સારી, હૃદય વિષે સહુ રાખો બાળ;
 સાચાં થઈ રહેજો સહુ સાથે, મુખથકી નવ જોલો ગાળ.
 મીઠી વાણ વદો સહુ સખીઓ, કૂડ કપટને કાઢી દૂર;
 સીધે રસ્તે સર્વ વિચરજો ઇશ્વરનો ડર રાખી ઉર.
 પરમારથ પર રાખો પ્રીતિ, દીલ દયાનું રાખો જોર;
 નિર્મળ ગન નીતિથી શોભે, નમ્ર ગની નવ રાખો તોર.
 સૌ સારી સોગતમાં રહીને, બણવા પાછળ રાખો ખંત;
 આ લોકે પરલોકે ખડેનો, એજ સદા સુખનો છે પંથ.

સખીઓને ગરખા માટે આમંત્રણ.

ગરખી.

મારા વાલાજી હો, હવે નહિ જાઉં મહી વેચવારે લોભ.

એ રાગ.

સર્વે સખીને તેડી આવજોરે લોભ, ગરખો રચીશું મારે ભેર;
 ભલા ભાવથીરે લોભ, સર્વે સખીને તેડી આવજોરે લોભ. ૧
 વડી વિવેકી મારી ભાવડીરે લોભ, સખીઓ દેખીને સુખી થાય;
 એવા તાત છેરે લોભ, સર્વે સખીને તેડી. ૨

ગરબો ગમે છે મારી બેનનેરે લોલ, બસો રમેછે મારો બ્રાત;
 રૂડા રાગથીરે લોલ, સર્વે સખી૦ ૩
 સગાં સંબંધી સર્વે મળ્યાંરે લોલ, ગરબો જોવાને ચિત્ત ચઢાય,
 વડી હોંસથીરે લોલ, સર્વે સખી૦ ૪
 શરદપુનેમની શોભા ધણીરેલોલ, ચંદની ખીલીછે બલી ભાત;
 શશી બિજળોરે લોલ, સર્વે સખી૦ ૫
 સોના સમું છે મારું આંગણુંરે લોલ, રૂપા સખી છે રૂડી રાત;
 તેજ ઝગઝગેરે લોલ, સર્વે સખી૦ ૬
 જોખે ધરીશું બધે દીવડારે લોલ, વચ્ચે રચીયું દીપમાળ;
 ચોડા ચોકમાંરે લોલ, સર્વે સખી૦ ૭
 સાડીઓ પહેરાવું સખી સર્વનેરે લોલ, મેવા જમાડુ મારી બેન
 બલા બાવથીરે લોલ, સર્વે સખી૦ ૮
 રૂડો દિવસ રળીઆગણેરે લોલ, આપ્યો પ્રભુએ મને આજ;
 પુરા પ્રમથીરે લોલ, સર્વે સખી૦ ૯
 કેવી કૃપા છે જગદીશનીરે લોલ, ગાજી કરીયું તેનું ગાન;
 રૂડા રાગથીરે લોલ, સર્વે સખી૦ ૧૦
 ગરબે રમેછે સુધડ નારીઓરે લોલ, દીપે છે દેવોઓ સમાન;
 મુખ મહપતાંરે લોલ, સર્વે સખી૦ ૧૧
 વાદળ વિંધીને સૂર નીસરેરે લોલ, લાન્છે કોયલ ને કીર;
 રૂડા રાગથીરે લોલ, સર્વે સખી૦ ૧૨
 ગરબાનો વેગ ગરબો ધણેરે લોલ, કલેશ ને કંકાશરૂપી મેલ;
 કરે વેગળારે લોલ, સર્વે સખી૦ ૧૩
 નીતિ ભક્તિ કરી એતોછે નદીરે લોલ, મનુષ્યનાં હૃદયને ધોઈ;
 કરે ઉજળારે લોલ, સર્વે સખી૦ ૧૪
 ગરબો આનંદકરો છે ઝરોરે લોલ, પ્રભુમાં કરે છે ચકચૂર;
 બલા ભક્તનેરે લોલ, સર્વે સખી૦ ૧૫

ગરબો તે જાનનો કોઠાર છેરે લોલ, મુખી કરીને લાઇ નાચ;
પછી સ્વર્ગમાંરે લોલ, સર્વે સખી૦ ૧૬

સદ્ગુણ વિષે.

ગરબો.

“ સુરત શહેર ખાલ્યુ તે અશ્વિજાળમાં ને. ” એ શાગ.

સખી પહેરને સદ્ગુણરૂપી સાડીઓ ને,
જેમાં ધર્મ કેરી લહેર છે રૂપાળીઓ ને;
શોભે અંગ નાણે ખોલી રહી વાડીઓ ને,
સખી પહેરને સદ્ગુણરૂપી સાડીઓ ને. સખી. ૧

ળીનું વસ્ત્ર ને આબૂપણે ઝાંખાં થશે ને,
કંઠક કાળ જતાં કાટશે કે ધાસશે ને;
સાડી સદ્ગુણીનું તેજ વધતું જશે ને. સખી. ૨

હસી લોક બધા હેતથી બોલાવશે ને,
સારી મંડળીમાં ગાગ મુકાવશે ને;
આખા બવની મુસાફરી સહેલી થશે ને. સખી. ૩

સ્ત્રી તો સદ્ગુણે જીતે છે પગ વારમાં ને,
અમર નામ કરે સદ્ગુણે સંસારમાં ને;
એસે સીતા ને દમયંતિ કેરી દારમાં ને. સખી. ૪

સ્ત્રીએ સદ્ગુણે વશ કીધું આખા વિશ્વને ને,
રહું શસ્ત્ર છે સદ્ગુણ એ તો સ્ત્રી કને ને;
વિષમ કાર્ય અલ્પ કાળમાં એથી બને ને. સખી. ૫

નારી સદ્ગુણીની વાણી વશીકરણ છે ને,
ગન શુદ્ધ એનું રતનકેરી ખાણ છે ને;
મૂર્ખ લોક એના મૂલ્યથી અજાણ છે ને. સખી. ૬

નારી સદ્ગુણીને લોક બધા વંદશે ને,
 એને દેખીનેજ દુષ્ટ તો હારી જશે ને;
 એના દર્શનથી પાપીઓ પાવન થશે ને. સખી. ૭
 નારી સદ્ગુણી ને જંગલ વિષે હશે ને,
 એના પુણ્યના પ્રતાપે વન ખીલશે ને;
 લીલા લહેર સાથે લક્ષ્મી જમ્યાં વસે ને. સખી. ૮
 બસે સદ્ગુણી સતીને પ્રભુએ ધડી ને,
 જેના વાસથી શેભે છે રૂડી ઝુપડી ને;
 જાણે કુંદનમાં ચળકતી ચુની જડી ને. સખી. ૯
 જેણે સદ્ગુણોને સહેજમાં વહેતા કર્યા ને,
 તેણે દુઃખના કુંગર શીરપર ધર્યાં ને;
 તેની આબરૂના થઈ ગયા છે કાંકરા ને. સખી. ૧૦
 જેણે સદ્ગુણોની સહેજ અવગણના કરી ને,
 તેણે સાપને મુખેજ આંગળી ધરી ને;
 તે તો કીર્તિરૂપી પહાડ ઉપરથી પડી ને. સખી. ૧૧
 કષક સદ્ગુણ વિના તો શૂન્ય થઈ ગયાં ને,
 તેનાં માનને મરજદ ટકી નવ રહ્યાં ને;
 કષક કાયકેરા કષ્ટથી કાયાં થયાં ને. સખી. ૧૨
 રૂડા સદ્ગુણ વિનાનાં રૂપ ધુળ છે ને,
 એ તો ક્લેશ ને કંકાસ કરાં મૂળ છે ને;
 કષ્ટ આપવાનાં કારમાં ત્રિશૂળ છે ને. સખી. ૧૩
 પહેરે વસ્ત્ર ને ધરેણું મહા મૂલનાં ને,
 કષક રાખે અભિમાન ઉચ્ચ કૂળનાં ને;
 વિના સદ્ગુણ એ સાજ બધાં શૂળનાં ને. સખી. ૧૪
 નથી ઉચ્ચ કે ધરેણું નથી અંગમાં ને,
 નથી વસ્ત્ર કે શરીર રૂડા રંગમાં ને;

જાની સદ્ગુણી રહો સદા ઉમંગમાં જો. સખી. ૧૫
 સદા સદ્ગુણીને માનપાન સાંપડે જો,
 નવ અડચણો આ વિશ્વમાં એકે નડે જો;
 હોય દુઃખનો તો હારીને હેઠા પડે જો. સખી. ૧૬
 શાને વસ્ત્ર ને ધરેણાં કાળે સોરીએ જો,
 સર્વ છોડીને સદ્ગુણસાગી વહોરીએ જો;
 રાખી ઈશમાં વિશ્વાસ મન દોરીએ જો. સખી. ૧૭

જૂઠું કપટ વિષે.

ગરખી.

“પ્રભુને ભજતાંરે વારે, તેને ઘાસે જમને ખારે, ”-એ રાગ.

કપટ ન કરીએ રે કદીએ,
 જૂઠું વેણુ જરા નવ વઢીએ, કપટ ન કરીએરે કદીએ. ૧
 સૌ સજ્જનથી રે નોખાં,
 જૂઠું જગમાં પડીએ ઝાંખાં. કપટ ૨
 જૂઠું કપટનોરે જોટો,
 મોટા કહે “એ મારગ જોટો. ” કપટ ૩
 જૂઠું કપટનું રે જાળું,
 મનમાં પેસી કરે મુખ કાળું. કપટ ૪
 જૂઠું કપટનું રે સાથી.
 પાપ બધાં પ્રગટે છે આથી. કપટ ૫
 મન કપટીનાં રે મેલાં,
 પાપતણા પટથી રંગેલાં. કપટ ૬
 કપટી રાઢ્યો રે રોપે,
 પાપ થકી પરમેશ્વર કોપે. કપટ ૭

બાર કપટથી રે જોશો,	
કાઘ ન રાખે લેશ બરોસો.	કપટ૦ ૮
બેઠ પડાવે રે બારે,	
પ્રીય જનોમાં પેસે જ્યારે.	કપટ૦ ૯
જો મતિ જુઠેરે જોડી,	
તોને કાઠ ન ધીરે કાડી.	કપટ૦ ૧૦
કથની સાચી રે કહેવી,	
જેવી કાને સુણીએ તેવી.	કપટ૦ ૧૧
જો કદી જુઠી રે જાણી,	
કહીએ જેવી મનથી માની.	કપટ૦ ૧૨

અદેખાઈ વિષે.

વાંસલડી વાગીને હુતો જાગી.-એ રામ.

ખહેનો તમે કરજો અદેખાઈ અજગી,	
અરે વણુ આગે રખે જાઓ સજગી. ખહેનો તમે કરજો	
અદેખાની આંખો સદા રહે બજતી,	
અદેખાની છાતી સદાય પ્રજળતી;	
અદેખાને પણ પણુ કળ નથી પડતી.	ખહેનો તમે
અદેખાને પોતાનું દુઃખ પ્રજાળે,	
અદેખાને ખીજતણું સુખ બાળે;	
અદેખાને શાંતિ નથી કાઠ કાળે.	ખહેનો તમે
અદેખાની આંખ ફરે જે પ્રદેશે,	
સાથીઓમાં સુખ જુએ નહીં લેશે;	
ખરેખર ત્યારેજ તે ઠરી બેસે.	ખહેનો તમે
ખીજ અવગુણુ ફળે બહુ દહાડે,	
અદેખાઈ થાતાંજ ઢીલ દહાડે;	
અદેખાને તર્તજ શિક્ષા એ બારે.	ખહેનો તમે

અદેખો તો અન્યને પીડવા માટે,
 અરે પોતે દુઃખ ખમે સુખ સાટે,
 ખરે અદેખામથી કોઇ ન ખાટે. જુહોનો તમે
 અદેખો તો લોકમાં અપજશ લેશે,
 અદેખાને કોઇ લાચો નવ કહેશે;
 અદેખાને ઈશ્વર પણ દંડ દેશે. જુહોનો તમે
 કદી નિજ સાથી થયા બહુ સખળા,
 તેને કેમ કરવાને ઇચ્છોછો નખળા;
 તમે કરી ઉદય ને થાઓ જખરા. જુહોનો તમે
 પાડોશી જે તાજે હશે તન ધનમાં,
 આપણને એ સદાય કરે અડચણમાં,
 અદેખાએ અહોનિશ લાવતું મનમાં. જુહોનો તમે

ધીરજ વિષે.

ગરબી.

“ બડો અતુર પેલો ટોપીવાળો ”—એ રાગ.

સાહેલી સહુ ધીરજ ધરજો, કષ્ટ કદી કંઈ આવે રે;
 સંકટમાં પ્રભુ સાચ કરીને, સુખનો અવસર લાવે રે.

સાહેલી ૦ ૧

બવસાગરને ગારગ જતાં, સહુને સંકટ આવે રે;
 ધીરજ રૂપી નાવ મજેતો, પાર ઉતરતાં ફાવેરે. સાહેલી ૦ ૨
 કષ્ટને આધિ કષ્ટને વ્યાધી, કષ્ટને કંઈક ઉપાધિ રે;
 જન્મીને જગમાંથી ન ગયું, કોઇ સદા સુખ સાધીરે;

સાહેલી ૦ ૩

જે સીતા દમયાંતિ સતીએ, દુઃખમાં ધીરજ ધારી રે;
 આગળ જતાં સંકટમાંથી, પ્રભુએ પાર ઉતારી રે. સાહેલી ૦ ૪
 ધરથી જે ધીરજ ઉર ધરશે, અડચણ આધી જશે રે;

ખલાડસમું સંકટ તે પળમાં, કુલ જરાજર થાશેરે. સાહેલી૦ ૫
જ્યાં ધીરજ ત્યાં શાંતિ આવી, બુદ્ધિ નિર્મળ રાખે રે;
જાય તરવાનાં સાધન સધળાં, નિષ્કળ ધીરજ પાખેરે.

સાહેલી૦ ૬

જગમાં જોણે ધીરજ મુકી, સંકટ તેને સામુંરે;
જળ બુદ્ધિને ડહાપણ તેનું, પડશે સર્વ નકામુંરે. સાહેલી૦ ૭
ધીરજ ખોતાં પાસ પડેલાં, શસ્ત્રો કાગ ન આવે રે;
ધીરજ ખોતે દૂર પડેલાં, સાધન પાસે લાવેરે. સાહેલી૦ ૮

ઈશ્વરમાં પ્રેમ રાખવા વિધે.

ગરબી ૧૨

સાફ સાફ રે સુરત શહેર મુંબઈ અલખેલી.—એ રાગ.

સૌ રાખો પ્રભુમાં પ્રેમ, એ છે-સુખદાતા;
શરણાગત વસલ તાત, સૌનો એ ત્રાતા.
રાખ્યોનો એ છે રાખ, રાંકતણો રખવાળ રે;
વિશ્વે વ્યાપી રાજ ચલાવે, લે સૌની સંભાળ. એ છે૦
બોળાનો એ બવજળ તારણ, કપડીને શીર કાળરે;
પાપ પુણ્યનો પારખનારો, પ્રજાપાળ ભૂપાળ. એ છે૦
બકિતભાવ ભીતરનો પેખી, થાય ઘણો તુષ્યમાન રે;
હંચ નીચ નર્થો એની દૃષ્ટે, સર્વે એક સમાન. એ છે૦
દંભીજનનો દંભ પીછાણે, ઠગથી તે ન ઠગાય રે;
વિશ્વેશ્વર વાલો નથી જાતો, નિર્મળ એનો ન્યાય. એ છે૦
દુર્જન કો દેખે નહિ એને, પાપ પંથમાં ધાય રે;
અવળું ફળ આજર પામીને, પાછળથી પસ્તાય. એ છે૦
સત્યતણે સાથી છે સગજો, અગળતણે આધાર રે;
દીન સેવકનું દુણડું દેખી, તરત કરે છે વહાર. એ છે૦

અકળ કળા એની છે એની, કાષ્ટ ન પામે પાર રે;
 શુભાશુભ સૌ કર્મતણાં ફળ, પામે છે નિરધાર. એ છે૦
 માટે સૌ સખીઓ શીર નામી, પ્રભુમાં રાખો પ્રેમ રે;
 નીતિ ભક્તિમાં નિત્ય રહો તો, રક્ષક કરશે રહેમ. એ છે૦

નીતિ અને ભક્તિ વિષે.

ગરબી.

“ કયાં ગયોરે પેલો મોરલીવાળો. ” એ રાગ.

જે બણીઆ ભક્તિ ને નીતિ, જગત વિષે તે જીત્યારે;
 ભવસાગરની પાર ઉતરીઆ, દુઃખતણા દિન વિત્યારે.

જે બણીઆ ભક્તિ ને નીતિ. ૧

પાવરધા પંડીત બન્યા પણ, ભક્તિથી નથી ભીંજ્યારે;

તે સૌ મીઠો ભાતતજીને, કુશકીથી મન રીંજ્યારે. જે૦ ૨

શાસ્ત્ર બધાંનું મથન કરીને, ગાખણુ એ ઉતાર્યુંરે;

નીતિ બજનના જેવું બીજું, કશું નથી અહીં સાફરે. જે૦ ૩

ભાગ્યવાન કો ભક્ત હશે તે, ચઢશે નીતિ નાવેરે;

ભવસાગર ખેડીને અંતે, પ્રભુની પાસે આવેરે. જે૦ ૪

જે ભક્તિના રસમાં ડુબ્યો, પ્રભુ પાસે તે ઉભોરે;

નિર્ભય થઈ નાચે આનંદે, સૂખાનો પણ સૂખોરે. જે૦ ૫

અહા વિષ્ણુ રૂદ્ર કહો તે, સર્વે છે પ્રભુ પોતેરે;

જૂઠાં જૂઠાં નામ ભણો પણ, એ તો એનો એ છેરે. જે૦ ૬

વાદવિવાદ તજી વહાલાને, ભાત બળે સૌ ભાવેરે;

આડાં ઉભાં બીજ પડે પણ, કરશણુ ઉપર આવેરે. જે૦ ૭

નીચ ઉંચ નખજો કે સખજો, જે ભક્તિમાં ભાગ્યોરે;

આ સંસાર વિષે તે સૌથી, સારામાં પણ સારોરે. જે૦ ૮

નીતિ ને ભક્તિનાં મુખ તો, વિરલા મુચ પિછાણેરે;

તે સધળા સંસારી વૈભવ, તરણા તુલ્ય પ્રમાણે રે. જો ૦ ૫

ધૃશ્વરનું રાજ્ય.

ઇતિહાસનો સાર.

“ રઘુપતિ રામનું લેને શરણું રે. ”—એ રાગ.

પ્રભુ તારા રાજ્યની બલિહારી રે;	
કેવી રચના રચી છે તે' સારી.	પ્રભુ તારા ૦
તું તો રાયતણો રાય હહાવે રે,	
આખા વિશ્વનું રાજ ચલાવે રે;	
તારી સામે ન દુષ્મન ફાવે.	પ્રભુ તારા ૦
આવી જગમાં જે જન્મ સુધારે રે,	
તારી ઇચ્છાતણે અનુસારે રે;	
તેને પળમાં તું પાર ઉતારે.	પ્રભુ તારા ૦
રાય રાંક કે મંડળ આખાં રે,	
જેણે સદ્ગુણ ફળ નર્થો ચાખ્યાં રે;	
લોભે પકડીને ખાડમાં નાંખ્યાં.	પ્રભુ તારા ૦
હતા મીઠા તે રોમન કેવા રે,	
વાધ્યા જ્યાં લગી સદ્ગુણ સેવ્યા રે;	
લોભ લાગે પડ્યા પાન જેવા.	પ્રભુ તારા ૦
હવે આર્ય જુઓ ઇતિહાસે રે,	
જન જ્યાં લગી ધર્મ ઉપાસે રે;	
સુખ ભૂમિમાં ત્યાં લગી બાસે.	પ્રભુ તારા ૦
પહેલાં આર્ય પ્રમાણિક કેવા રે,	
જમાં રાય થયા રામ જેવા રે;	
જેણે જન્મ ધર્મો સુખ દેવા.	પ્રભુ તારા ૦
પછી પાંડવ કેવા પ્રતાપી રે,	

આણું નિશ્ચ વખાણું અવાપી રે;
 નાંખ્યું કૌરવકુળ ઉથાપી. પ્રભુ તારાં
 કથા આગળ આપણી કહીએ રે,
 પુણ્ય પાપથી સુખ દુખ સહીએ રે;
 માટે ધર્મ ધરી સુખી રહીએ. પ્રભુ તારાં
 ધયા આર્ય નિવૃક્ષાણુ જ્યારે રે,
 ધર્મે બ્રહ્મ જની વર્ણુ ચારે રે;
 દુઃખ દેશીને પડીયાં તે વારે. પ્રભુ તારાં
 યયા રત્નપૂત રાય કુસાપી રે,
 આર્ય બાધિવ જોડા ન જાંપી રે;
 ત્યારે આર્ય ભૂગિ ઉડી કંપી. પ્રભુ તારાં
 પછી બેળ મુસલમાને પાડી રે,
 હોંદુ ખીલતી વાડી જગાડી રે;
 ત્યારે અકગર આવ્યો અગાડી. પ્રભુ તારાં
 જેની રાજનીતિ બહુ સારી રે,
 વાત્ર બકરીને નવ શક મારી રે;
 આર્ય ભૂગિને અકગરે ઠારી. પ્રભુ તારાં
 ગણ્યા હિંદ મુસલમાન હારે રે,
 તેથી બેદ પડ્યો નહિ બારે રે;
 કેવું રાજ્યતણું જળ ત્યારે. પ્રભુ તારાં
 હતા રત્નપૂત રાય પ્રતાપી રે,
 તેને સરદાર પહાળીએ સ્થાપી રે;
 નાંખ્યો કલેશ કુસાપીને કાપી. પ્રભુ તારાં
 ત્યારે આશીષ કીર્તિ એ પામ્યો રે,
 આખા હિંદ વિષે જશ જામ્યો રે;
 સુખ પામીને સ્વર્ગે વિરામ્યો. પ્રભુ તારાં
 તેના વંશજ એ યયા સારા રે,
 આવ્યા જહાંગીર શાહજહાંના વારા રે;

તેમાં અકળરના રહ્યા ધારા.	પ્રભુ તારાં
પછી ઔરંગઝેબના દલાડા રે,	
બુદ્ધ હીંદુ મુસલમાન પાડ્યા રે;	
એણે સુનેલા સિંદ જગાડ્યા.	પ્રભુ તારાં
પાકો અકળરે નાંખ્યો ને પાયો રે,	
તેને ખોદવાને ધીર ધાયો રે;	
તેણે અવળાજ લીધા ઉપાયો.	પ્રભુ તારાં
બેઠે બને હતો બહુ શૂરો,	
બધી વાતમાં પાકો ને પૂરો રે;	
તોય રાજનીતિમાં અધુરો.	પ્રભુ તારાં
ત્યારે ઉત્તરમાં શીખ જાગ્યા રે,	
મધ્યે રજપૂત ઉઠવા લાગ્યા રે;	
છેડે ડંકા શીવાજીના વાગ્યા.	પ્રભુ તારાં
તેણે મોગલ સત્તા ઉથાપી રે,	
દીશ દક્ષીણને લાગ આપી રે;	
મોટી ગાદી મરાઠાની સ્થાપી.	પ્રભુ તારાં
પેશવાએ પછી નામ કાઢ્યાં રે,	
મૂળ મોગલ કેરાં ઉખાડ્યાં રે;	
નવ રૈયતનાં લાડ પાડ્યાં.	પ્રભુ તારાં
ત્યારે ઇંગ્લીશ આખરે આવ્યા રે,	
બધી ટોપીમાં એ લોક ફાગ્યા રે;	
દુખી દેશીએ પુખ્તે વધાવ્યા.	પ્રભુ તારાં
બનમાલનું રક્ષણ કીધું રે,	
ન્યાય આપી અને માન લીધું રે;	
પછી વિદ્યાતર્ણુ દાન દીધું.	પ્રભુ તારાં
એની રાજનીતિ બહુ સીધી રે,	
તેથી ભર્તૃભૂમિ વશ કીધી રે;	
આર્થ સોઠની આશિષ લીધી.	પ્રભુ તારાં

(૨૦)

પ્રાર્થના.

પદ.^૧

પ્રભુજી ભવસાગરથી તારો,
ભવસાગરથી તારો, પ્રભુજી ભવસાગરથી તારો.
પળ પળ પાપ કરી પસ્તાઈએ, એજ સ્વભાવ અમારો. પ્રભુજી
અદ્વય અમેને કંઈએ ન સૂઝે, ઉગરવાનો આરો. પ્રભુજી
અધમ ઓધારણુ છો અવિનાશી, મારે બરોસો તમારો. પ્રભુજી
સગળી સહાય જે હોય તમારી, તો કંઈ થાય સુધારો. પ્રભુજી
અગળાજનની અરજ સુણીને, પ્રભુજી પાર ઉતારો. પ્રભુજી

પદ.

પ્રભુ હો, જીવનામૃત હો, તુજ વિષ્ણુ ત્રાતા કયો ?
તુજ વિષ્ણુ ત્રાતા કયો, પ્રભુ હો તુજ વિષ્ણુ ત્રાતા કયો ?
ધ્યાન, દાન વ્રત હો મેં કદી કીધાં, તોપણ મેલ રહ્યો;
ઈન્દ્રિય, મન અધ સાથ અદ્વાજે, કલેશ ન જાય સહ્યો. પ્રભુ હો
ભક્તિતણે રસ મુજ ઉર પ્રેરો, હૃદયે પ્રભુજી રહ્યો;
કંઠજી હૃદય કોમળ થઈ જશે, ભક્તિમાં ભાવ રહ્યો. પ્રભુ હો
જગ સુખ સર્વ અનુભવી જોયાં, જીવ ન તૃપ્ત થયો;
શાંતિ સહુ તુજ ભક્તિમાં ભાસી, સુખસમુદ્ર વહ્યો. પ્રભુ હો
ભક્તિ વિના પ્રભુ કંઈએ ન જાયું, ભક્તિમાં સ્વાદ લહ્યો;
દુઃખ બધાં દુનિયાથકી આલ્યાં, આનંદ ઉર થયો. પ્રભુ હો

૧ આ પદમાં પહેલું ચરણુ જે વાર બોલવાનું છે. તે મહાલક્ષ્મી કીમેલ ટ્રેનીંગ કોલેજમાં ગવાય છે.

(૨૧)

ભાગ બીજો.

(સ્ત્રીઓ ગાટે.)

સ્ત્રીઓને શીખામણ.

ગરબી.

“ સુણજો સાજનોરે ” એ રામ.

સાસરીઆમાં સૌની સાથે નત્ર વચન ઓચરીએજ;
સાસુ ને સસરાની સેવા, ગાત પિતા ગણ્યો કરીએ.

શાણ્યાં થઇએજ ૧

કહેતા પહેલાં કામ કરીને, સૌને વહાલાં થઇએજ;
અણુ ખોલાવ્યાં કે વણુદામે, પરધર કો દો ન જઈએ. શાણ્યાં ૨
સાદાં તો પણુ ઘોઈ ઘોઇને, ઉજવળ વચ્ચા ધરીએજ;
કામાને જન માંજે એવાં, જીણ્યાં પટ પરહરીએ. શાણ્યાં ૩
પગની પાનીથી બહુ ઉંચી, સાડી અંગ ન ધરીએજ;
અન્ય જુએનિજ અંગ ધરેણ્યાં, એવો યતન ન કરીએ. શાણ્યાં ૪
વય સંપત્તિ પ્રસંગ પ્રગણે, સાદાં થઇને ફરીએજ;
વિદ્યા, વય, વપુ, ધનકે ફૂળનો, ગદ, મત્સર પરહરીએ. શાણ્યાં ૫
કુચ્છિત વેણુ કદી નવ વદીએ, ખડખડ કો દો ન હરીએજ;
મંદ હાસ્ય મીઠી વાણીથી, સૌના મનમાં વસીએ. શાણ્યાં ૬
મોટાં આગળ માઝા મેલી, બહુ બકબક નવ કરીએજ;
જેની સાથે નિશ્ચયિન રહેવું, તેથું રૌપ ન ધરીએ. શાણ્યાં ૭
નિર્લજ નીચતણી સોબતમાં, એક ધડી નવ રહીએજ;
ધર્માચરણ કરતાં કદીએ, કષ્ટ પડે તો સહીએ. શાણ્યાં ૮

કુચડ વિશે.

ગરબી.

વાંસલડી વાગીને હું તો જાગી—એ રાગ.

સાહેલી કુચડતણા ગુણુ ગાઇએ,

સખી ચેતી ચાલે તો સુઘડ ગણાઇએ;

સાહેલી કુચડતણા ગુણુ ગાઇએ.

કુચડ દિન પહોર ચઢ્યે પોઢો ઉઠે,

ઉઠે તેવી બાળકપર બહુ રહે;

ધસે કાળી કત્યાસખી કેશ છૂટે.

સાહેલી૦ ૧

કુચડ્યાનાં મંદિર કેવાં રૂપાળાં,

નાચે બહુ પૂજેને ઉપર જાળાં;

કલેડે તો વીસ ગ્રહણુ વહી ચાલ્યાં.

સાહેલી૦ ૨

કુચડ્યાના વાસણુપર કાટ કાળા,

કુચડ્યાના ગેરો વળ્યા ઓપરાળા;

કુચડ્યાએ પાણીમાં પોરાને પાળ્યા.

સાહેલી૦ ૩

કુચડ્યાનાં વસ્ત્ર જુઓ બહુ મેલાં,

કુચડ્યાનાં બાળક તે પણુ ઘેલાં;

કુચડ્યાની કોઠીમાં ધાન્ય સડેલાં.

સાહેલી૦ ૪

કુચડ્યાના રાંધ્યામાં આવે છે રેતી,

કુચડ્યાની લોકોમાં થાય ફજેતી;

તથાપિ તે મનમાં જરા નથી લેતી.

સાહેલી૦ ૫

કુચડ્યા તો ધરમાંથી બહાર પધાર્યાં,

ધરેણીથી અંગ બધાં શણગાર્યાં;

કુચડ્યાએ આંખોમાં કાજળ સાર્યાં.

સાહેલી૦ ૬

કુચડ્યાને મેશ વિના ક્યમ ચાલે,

જુઓ કાળા કાથ પડ્યા છે જે ગાલે;

વળી શેર કંકુ લપડયું છે જાલે.

સાહેલી૦ ૭

કુળડળાનાં રસ્તે જતાં ચીર ફાટે,
શ્વાનો આતી ઘંટી ને ગોરસ ચાટે;
કુળડળાનું મુખ બારું છે ઉચાટે.

સાહેલી૦ ૮

સુવ્રહ સતી વિષે.

ગરબી.

“શ્યામરંગ સમિષે ન જાવું, મારે આજ પછી શ્યામ
રંગ સમિષે ન જાવું.” એ રાગ.

ધન્ય જેને ઘેર સુવ્રહ છે સતિ,
સંસાર વિષે ધન્ય, જેને ઘેર સુવ્રહ છે સતિ;
સર્વથા સુખી છે સતિનો પતિ,
સંસાર વિષે ધન્ય જેને ઘેર સુવ્રહ છે સતિ. (ટક.)
બળ્યો બળ્યો આવે કદી બહાર કે બળરથી,
પ્રેમથી મળીને પીડા ટાળતી. સંસાર વિષે૦ ૧
કોધને કંકાસ હરે સ્વામીના ઉદ્ધાસથી,
મધુરી વાણી ને મંદ્ર હાસ્યથી. સંસાર વિષે૦ ૨
સ્વામીને દે સુખ આપે સંતતિને સુમતિ,
મંદિર સુધારે ખરી ખંતથી. સંસાર વિષે૦ ૩
મહેલ તે મશાણુ જેવા શૂન્ય જેમાં સ્ત્રી નથી,
ધન્ય રૂડી ઝુંપડી બ્યાં છે સતિ. સંસાર વિષે૦ ૪
હીંપીયુંપી વાળીં ઝાડી સ્વચ્છ રાખે આંગણું,
માંહેથી છે મંદિર સોદામણું. સંસાર વિષે૦ ૫
કસર કરીને ધર સ્વામીનું નીભાવતી,
રાંધીને જમાડે બસા બાવથી. સંસાર વિષે૦ ૬
અતિથી આવે તો કદી રવિમુખ જતો નથી,

૧. અતિથી એટલે પરાણો ૨. વિમુખ=મૂખ્યો, જર્યાવિના.

જગાડી જમે છે સહુને સતિ. સંસાર વિષે ૦ ૭
 સાચવે વિવેક ઘેર નામ ન્યૂનતા નથી,
 સર્વદા સુકળ છે સંતોષથી. સંસાર વિષે ૦ ૮
 સદ્ગુણ ધરેણુ રૂડી સાધવી છે શોભતી,
 પૂર્ણ પતિવ્રત થકી ઝોપતી. સંસાર વિષે ૦ ૯
 નમ્રતા વિવેક સુલાવણ્યતા થકી ભરી,
 પ્રભુએ બનાવી પ્રેમી પૂતળી. સંસાર વિષે ૦ ૧૦
 પતિને તો પ્રભુના સમાન ગણી પૂજતી,
 કંથનો કબાવ જોઈ ધૂજતી. સંસાર વિષે ૦ ૧૧
 સાસરામાં સર્વને સુરનેહથી બોલાવતી,
 પારકાં પોતીકાં કરી સ્થાપતી. સંસાર વિષે ૦ ૧૨

હલિકું મન.

ગરબી.

મારી ભરત ભૂમિ રૂપાળી રઢીઆળી યશાળી

સુશીલ પુનિત.—એ રાગ.

આ જગત વિષે મન જેનાં મોટાં તે મોટા બાણુવા;
 મન પેખીને ઉચ નીચ માણુસને તુર્ત પિછાણુવા.
 ઉંચા ફૂળમાં આવતાર ધર્યો, બહુ વૈભવનો વિસ્તાર કર્યો;
 પરમાર્થ નથી ઉરમાં ઉતર્યો. આ જગત વિષે. ૧
 ધન ધાન્યતણુ બંડાર ભર્યો, નથી તોપણુ પર ઉપકાર કર્યો;
 જનને શિક્ષ જન્મ ધર્યો નધર્યો. આ જગત વિષે ૦ ૨
 અભિમાન તણુ ઉરમાં ઉભરા, બહુ સ્વાર્થ પરાયણુ યતન કર્યો;
 પણુ દેશદાઝ ઉરમાં ન જરા. આ જગત વિષે ૦ ૩
 ધનવાન વિષે નિજ મિત્ર ધણુ, નથી લેશ ગરીબતણુ ગણુના;
 મયતા સહુથી બહુ શ્રેષ્ઠ થવા. આ જગત વિષે ૦ ૪

નમતા મુજને જન સર્વે રહે, મુજ તૂલ્ય થવા નવ કોઈ ચહે;
અભિલાષ સદા ઉર ઝેજ વહે, આ જગત વિષે ૫
નિજનો કદિ કો અપરાધ કરે, મનમાં બહુ તેપર વૈર ધરે;
બનતી તકમાં દુઃખ દેખ ઠરે, આ જગત વિષે ૬
મન અદ્વય વિષે નવ માય મયા, નથી નિર્મળ સદ્ગુણ નામ લલા;
શુભ ધીરજ, શાંતિ, વિવેક દયા, આ જગત વિષે ૭
બહુ લોક રહે કરીને નમતા, પણ પાછળ શાપ વદી શગતા;
ધિક જે જન છે દીનને દમતા, આ જગત વિષે ૮

મોટું મન.

ગરબી.

“ હરીભજન વિના દુઃખદરિયા સંસારનો પાર ન
આવે ”—એ રાગ.

સુણ સાહેલી મન જેનાં મોટાં તે મોટા બાણવા,
આ ગુણવટે ઉચ્ચજનોને પરખી તુર્ત પિછાણવા,
કુળ કે ધનનું અભિમાન નથી, મનમાં કદિ કૂડ વસે ન રતી;
દુખીઆ જનની દિલ દાઝ અતિ, સુણ સાહેલી—૧
ધનવાન વડો ધન વાપરશે, જન રાંક દયા દિલમાં ધરશે;
પરકાજ કરી તન તે ઠરશે, સુણ સાહેલી—૨
ખુશ રહે દીનનાં દુખડાં દળીને, સહુ સજ્જન સાથે દળી મળીને;
વદશે શુભ વેણ લળીલળીને. સુણ સાહેલી—૩
પરમાર્થ વિશે મથતોજ રહે, દિલ દુખમનનું પણ હિત ચહે;
મુખ શાંતિતણું શુભ તેજ વહે, સુણ સાહેલી—૪
ઠડું વેણ કદી જન કો'ઉચરે, કુળવાન વડો મનમાં ન ધરે;
ધરી ધીરજને શુભ ખોષ કરે, સુણ સાહેલી—૫
બહુ ગાન મળ્યે નવ ગર્વ ધરે, અપમાન થકી નવ શોચ કરે;

નિજ ધર્મ ધરી સુખમાં વિચરે, સુણુ સાહેલી—૬
કદી આપ વડાઇ ઉરે ન વસે, નવ લોભથકી લલચાય કશે;
નિજ ધર્મથકી કદીએ ન ખસે, સુણુ સાહેલી—૭
જ્યમ^૧ માનવી માન પછાડો ફરે, ત્યમ^૨ તે બહુ વેગથકી વિચરે;
ગન મોહું ક્યેં સહુ અર્થ સરે. સુણુ સાહેલી—૮

મરહુમ રાવબહાદુર રણછોડલાલ છોટાલાલ વિષે.

ગરબી.

સાફ સાફે સુરત શહેર મુંબાઇ અલબેલી—એ રાગ.

ધન ધનરે રણછોડલાલ કામ રૂડાં કીધાં.

અમદાવાદ વિષે નર એવા, ફરી ફરી નહિ થાયરે;

દીર્ઘ દષ્ટિ, બુદ્ધિ ને ડહાપણુ ધીરજ રાખી સદાય.

કામ રૂડાં કીધાં. ૧

પહેલ કરી કાપડનો સંચો, આણ્યો ગુર્જર દેશરે;

રોકી લક્ષ્મી રાજનગરમાં, તેનો આજ ઉજેશ. કામ ૦ ૨

સ્વાર્થમાં પરમાર્થ સાધ્યો, રાખીને બહુ રહેમરે;

લાખો લોકતણી રોજનો, ઉદય ક્યોં છે એમ. કામ ૦ ૩

શહેરસુધારો કરમાં લઇને, શોભાવ્યું બહુ શહેરરે;

ઘેર ઘેર ગંગાજળ આણ્યાં, લોક કરે છે લહેર. કામ ૦ ૪

નગણા જનની નિંદા સુણતાં, જરા ન કીધો કોધરે;

હસતે મુખડે વાત કરીને, બહુને દીધા બોધ. કામ ૦ ૫

ઔષધશાળા સ્થાપી પોતે, માનો સહુ અહેસાનરે;

નર નારી ને બાળ ધણાને, આપ્યાં જીવતદાન. કામ ૦ ૬

આશ્રય દેધ અનાથજનોને, પોષ્યાં અંધ અપંગરે;
 ધર્મ સભા સ્થાપી વસ્તીમાં, સદા કયો સત્સંગ. કામ ૭
 માન અને અપમાન ગણ્યાં નહિ, ધરંતા નિજ ધર્મરે;
 વાત કરી સામાનો વર્તે, પળમાં મનનો ગર્મ. કામ ૮
 રાજસભામાં સાદી રીતે, જાય ગવરનર સાથરે;
 બાળકના મંડળમાં તેમજ બેસી કરતા વાત. કામ ૯
 મોટા સાથે મોટા પોતે, બાળક સાથે બાળ રે;
 વાદી સાથે વાદ કરીને, દાળે બુદ્ધિ વિશાળ. કામ ૧૦
 કરમાં લીધું કામ કદી તો, જરા ન આવે ખોડરે;
 વળત બરાબર સાચવનારા, રાજનગર રણુછોડ. કામ ૧૧
 કામતણા બેળે શિર તોપણ, જનહિતમાં ચિત પ્રેયરે;
 નકલો કરવા કાજ નમુનો, પ્રભુએ પ્રેયો હોય. કામ ૧૨
 જન્મ્યા તે જાશે જગ છોડી, રહેવાનું નથી કોય રે;
 જે કર્તવ્ય કરીને જાશે, તેજ અવિચળ હોય. કામ ૧૩
 લાખો લોક થયાને થાશે, બળ બુદ્ધિ ધનવાનરે,
 મન મોટું તે મોટા જાણા, બીજા સર્વ સમાન. કામ ૧૪
 મોટા મનનો માણુસ એ તો, શહેરતણા શણુગારરે;
 રાજનગર રણુછોડ સમા નર, પાકો અપરંપાર. કામ ૧૫
 આત્માએ અવિચળ સુખ પામો, ગાગો સહુ જન એમરે;
 સંતતિ એની થાઓ સવાઈ, ઉરથી ધમ્મો ક્ષેમ. કામ ૧૬

દયા વિષે.

રાગ ઉપર પ્રમાણ.

કંઈ કરો દયાનાં કામ, એક દિન જાવું છે;
 કંઈ કરો જગતમાં નામ, એક દિન જાવું છે.

આજ કાલ કે માસ છ ગાસે, જાવું એ તો જરૂર રે;
 શું કીધું શું કરવાનું છે, તેહ વિચારો ઉર. એક દિન ૦ ૧
 પાણીના રેલાની પેઠે, વખત બધો વહી જાય રે;
 મંથરની પ્રીતિ મેળવવા, કરજો જે કંઈ થાય. એક દિન ૦ ૨
 પેટતણું પોષણ તો કરશે, કાગ શુકરને શ્વાન રે;
 પરમારથ પોષીને રાજો, મનુષ્યપણાનું માન. એક દિન ૦ ૩
 સ્વાર્થપરાયણ રહીને જોણે, પોષ્યો પંડ હમેશ રે;
 આ દુનિયામાં આવી તેણે, લાવ ન લીધો લેશ. એક દિન ૦ ૪
 ત્રક્ષ્મી તો ચંચળ છે પોતે, આવે ને વળી જાય રે;
 પરમારથમાં ખરચ્યાં નાણાં, તેજ અવિચળ થાય. એક દિન ૦ ૫
 લખપતી લાખ થયા ને થાશે, કાઢ ન જાણે કાજ રે;
 જોણે ધનધર્માદે ખરચ્યાં, અમર રહ્યાછે આજ. એક દિન ૦ ૬
 કૃપણ ધણા ધન ભેગું કરીને, દાલે હાથે જાય રે;
 મધમાખીનો ગિટ ખજનો, અન્ય ખરેખર ખાય. એક દિન ૦ ૭
 માટે મિત્ર ધનીકો સર્વે, સુણો અમારા સાદ રે;
 ધર્માદાના ધાગ રચાવી, દુખીઆંની હ્યો દાદ. એક દિન ૦ ૮

સાચું સુખ નીતિથી પમાય છે. સાખી.

આર્ય સુખી કેમ થાય ? આ ભૂગિમાં આર્ય સુખી કેમ થાય ?
 કહ બધાં ટળી જાય, આ ભૂગિમાં (ટેક.)
 શું સોને રૂપે ગદી, કરશું મેડી ગાળ;
 હીરા જશું હાટીએ, તેથી આર્યની ઓલાય માળ ?
 આ ભૂગિમાં—૧
 શું વાડી, ગાડી મળી, મેનાને સુખપાલ;
 હાથી જૂએ ખારજો, તેથી આર્ય સુખી થાય હાલ ?

શું સેનાઓ સજ થઈ, હાથ ધરે હથીઆર;
ગઢપર તોપો ગરગડે, તેથી, આર્થ લહે સુખ સાર ?

આ ભૂમિમાં—૩

નહિ એ સૌ સાધનવડે, સાચાં સુખ પમાય;
એ સૌ સુખ છે નામનાં, તેથી અંતરે તૃપ્તિ ન થાય.

આ ભૂમિમાં—૪

એ સુખથી નિજ અંતરે, સહેજ નથી સંતોષ;
પણ તેમાં નીતિ બળે, ત્યારે માણસનો મટે શોષ.

આ ભૂમિમાં—૫

જો એ સુખ માટે કર્યા, ફૂડ કપટને કેર;
તોએ સાકર દૂધમાં, બણે ઘોળીને મૂક્યાં છે ઝેર.

આ ભૂમિમાં—૬

પાપ થકી દુખ ઉપજે, પુણ્ય થકી સુખ થાય;
એ ધર્મરતો કાયદો, એનો નિર્મળ ન્યાય સદાય.

આ ભૂમિમાં—૭

પાપ મટે જો પૃથ્વીમાં, પુણ્યતણું જળ થાય;
સુખ ભોગવશે સ્વર્ગનું, તમે સર્વ સદા જગમાંથી.

આ ભૂમિમાં—૮

પાપ અનીતિથી થયું, પૂણ્ય નીતિફળ હોય;
માટે જો મન સુખ ચહો, તમે નીતિ ગ્રહો સહુ કોય.

આ ભૂમિમાં—૯

જો ખેતર ધઉં વાવીઆ, બંટી ક્યાંથી થાય ?
એમ સહજ નીતિ થકી, વણ માગેજ સુખ લણાય.

આ ભૂમિમાં—૧૦

ધર્મરતો ન્યાય અદૃશ્ય રહી, કરે કારમાં કામ;
અદૃષ્ટ મનુષ્યો શું કળે, ફળ પેખીને પામે વિરામ.

આ ભૂમિમાં—૧૧

પૂર્વે આ પૃથ્વિ વિષે, ઋષિ મુનીએ રહી રાત;
એ સાચાં સુખ ભોગવ્યાં, તેનાં ગ્રંથે જડે છે નિશાન.

આ ભૂમિમાં—૧૨

સૃષ્ટિ માતા સર્વને, દેતી જળ, ફળ, સ્થાન;
“ માઈ તાઈ શિદ વસે, ત્યાં તો સર્વેને તૃપ્તિ સમાન.

આ ભૂમિમાં—૧૩

સાદા આર્ય સુલક્ષણા, ન્યાયી ને વળિ નેક;
અનાદુત લેવા ચહે, એવો લાખે મળે નહિ એક.

આ ભૂમિમાં—૧૪

તન, મનમાં દદ તે હતા, વિદ્યામાં વખણાય;
ગ્રંથ ઘણા મરવા રચ્યા, આજ ગણુતાંય તે ન ગણાય.

આ ભૂમિમાં—૧૫

ખત કે પત્ર લખાય નહિ, મુખથી થાય કરાર;
વિશ્વાસે સહુકો વસે, કોઈ તાળું ન દે નિજ દ્વાર.

આ ભૂમિમાં—૧૬

પોલીસ ત્યાં બહુ શું કરે, જ્યાં દુર્લભ છે ચોર;
થોડાં કોરટ કાયદા, નહિ ફૂડ કપટનું જ્યાં જોર.

આ ભૂમિમાં—૧૭

એમ કદી જો આ સમે, નીતિનું બળ થાય;
આર્યભુમિ અત્યારથી, ખરે સ્વર્ગ સમી બની જાય.

આ ભૂમિમાં—૧૮

સ્વદેશ પ્રીતિ.

ગરબી.

રાગ-પુનમ ચંદનીનો સાખી વગર ગાવાનો.
એવો ^૧જડણવો આ જગત વિષે જોયો નથીરે;

૧. મુઝદાન જીવવાળો, સ્વદેશભિમાન રહીત.

જે જન બહુ મમતાથી હૃદયે મૂકી હાથ,
 “મારો દેશ અને મુજ દેશો” ન કહે પ્રેમથીરે.— ૧
 જેનું મન મુડદાલ થએલું પામર તે હશેરે,
 તેને દેશતણી નહિ હોય હૃદયમાં દાઝ;
 પોષી પિંડ અને પશ્ચાદિ પેઠે જીવશેરે.— ૨
 કરતાં પરદેશે જે દેશી જે ભેગા થશેરે,
 દોડી પ્રેમે પકડે એક જીંજનો હાથ;
 પૂછી નામ ઠામ નિસ્ખતને બાવે ભેટશેરે.— ૩
 જોયા જંગલવાસી સહાય થતા નિજ દેશોંતેરે,
 જળ ફળ આપી કરતા દેશીનું સન્માન;
 પૂછે પ્રેમ થકી ખજારો તે પાસે જોસીતેરે.— ૪
 દુર્જન પહાડીને પણ દાઝ ધણી નિજ દેશનીરે,
 ત્યારે આર્યજનોમાં એવા જ્ઞાને હોય;
 જેને લેશ નથી નિજ દેશી માટે લાગણીરે.— ૫
 પૂર્વે આર્યજનોમાં એવા બહુ જન થઇ ગયારે;
 જેણે દેશતણું હિત કરતાં ખોયા પ્રાણ;
 પાછળ નામ અમર મૂકીને સ્વર્ગે સંચર્યારે.— ૬
 આજે જીવતણા જોખમની ગરજ રહી નથીરે,
 કરવા તન, મન, ધનથી દેશીની સંભાળ;
 દુર્જન દેશ તણા હિત માટે સૌ મંડો મથીરે.— ૭
 છોડી સ્વાર્થ અને પરમાર્થ પોષો પ્રેમથીરે,
 રૂઝ યતન વિષે પરમેશ્વર કરશે સહાય;
 રાજ થઇને સૌને સુખીઆં કરશે રહેમથીરે.— ૮

સ્વદેશની ઉન્નતિ વિષે.

ગરબી.

શ્યામરંગ સમિપે ન જાવું મારે આજપછી શ્યામરંગ
સમિપે ન જાવું—એ રાગ.

આદરોને ઉન્નતિ સ્વદેશની જો દેશી હવે આદરોને
ઉન્નતિ સ્વદેશની.

એકવાર ભર્તૃખંડ સર્વને શીરે ચઢી,

કીર્તિરૂપી પહાડથી ગયો પડી, જો દેશી હવે. (૨૬) ૧

હિંદને સુભાગ્યે આજ એક નેક રાજ્ય છે,

ઉઠવાનો તાકડો તો આજ છે. જો દેશી ૦ ૨

રાજતું રણોપું, રૂડું ટાંકણું અમૂલ્ય છે,

આદરો તો સર્વ અનુકૂળ છે. જો દેશી ૦ ૩

કળેશ ને કંકાસ નથી શાંતિ સર્વ ઠાગ છે,

વિધાનો પ્રસાર ગામેગામ છે. જો દેશી ૦ ૪

આર્ય અંધકારમાંથી આવ્યા છે ઉજ્જેશમાં,

જાગ્યા છે જીવાન આખા દેશમાં. જો દેશી ૦ ૫

હુન્નર વધારો ખરી ખંતથડી આપણે,

દામ લાવો નીકળી દેશાટણે. જો દેશી ૦ ૬

હિંદ છે જોડાયલું આ રેલવે ને તારથી,

વાળી લાવો લક્ષ્મિને વેપારથી. જો દેશી ૦ ૭

જાળને સુધારો તમે વધુને વિચારમાં,

નાનપણે નાંખો ન સંસારમાં. જો દેશી ૦ ૮

નાનપણે જાળ રખે મોજશોખમાં પડે,

રખે તે ખરાગ મારગે ચઢે. જો દેશી ૦ ૯

મોજશોખ માણવાના દીન હજી દૂર છે,

ભક્ષ્મી કેરી બીડ બારપુર છે, એ। દેશીં ૧૦
 કાપીને કુસંપ, સંપ દેશમાં ખડો કરો.
 દેશીઓની દાઝ દિક્ષમાં ધરો. એ। દેશીં ૧૧
 ઉઘમે ગચ્છીને મિત્ર હાગ નવ હારશો,
 ઇશની કૃપાથી સુખીઆ થશો. એ। દેશીં ૧૨

રજપૂતાણી વિષે.

ગરબી.

હરીભજન થઈ છોડા હોય તે સૌથી મોટા થાય.
 એ રાગ.

રજપૂતાણી આર્યતણાં રત્નોમાં તું પણ એક છે;
 જગ જાણીતો અચળ અનુપમ શાણી તારો ટેક છે.
 રંગીલી રૂડી રૂપવતિ, અવનીમાં જોને એક પતિ;
 સંસારવિષે સુખ રૂપ સતિ, રજપૂતાણીં ૧ (ટેક)
 તું જાણરા જોદ્ધતણી માતા, પૃથ્વીપર જે બહુ પંકાતા;
 રણજંગ વિષે રમવા ચહાતા, રજપૂતાણીં ૨
 તું ધીરજથી બહુ કષ્ટ ખમે, તું બાય આવે રણક્ષેત્ર રમે;
 પતિના સુખ સાર દેહ દમે, રજપૂતાણીં ૩
 તું જન્મીને જીવી જાણે, તું સુખ દુખને સરખાં માને;
 પતિવ્રતમાં પણ પહેલે પાને, રજપૂતાણીં ૪
 બળતી ચહેમાં પતિ સાથ બળે, કદિ ધર્મથકી તે કેમ ચળે;
 તુજ દર્શનથી તનતાપ ટળે, રજપૂતાણીં ૫
 પતિ કે તન પ્રાણ થકી પ્રિય જે, બહુ બાણ બાઈની વૃદ્ધિવિષે;
 વડી હોંસ થકી તું વિદાય કરે, રજપૂતાણીં ૬
 રજપૂત કદી રણથી નીસરે, બની કાયર પગ પાછોજ કરે;
 તુજને મળવા નવ હામ ધરે, રજપૂતાણીં ૭

સતિ ધન્ય તને બહુ ધન્ય ખરે, અવગણના તારી જોડ કરે;
તે રજળા કે રીખાઇ મરે, રજપૂતાણી ૦ ૮

જીવતરનું સાહસ્ય.

પદ.

“કુલ્યો શું કરે છે જે બૂલ્યો ભવકૂપમાં પડ્યો.”—એ રાખ.
ધર્મ ઉર ધાયો રે એ સુખની તો બલિહારી,
જન્મ ધરી કીધું રે જીવતર જ્યકારી;
બાળક કો બહુ લાડકવાયો, સ્વજનને પ્રીયકાર,
સખળાં માતપિતા શિર ગાળે, મનમાં ન ફિકર લગાર;
વિદ્યાનો વિલાસીરે, એ સુખનીતો બલિહારી. જન્મ ૦ ૧
પૂરણુ બ્રહ્મચર્ય પાળી પ્રતાપી, વિદ્યા વપુમાં બરપૂર,
યોગ્ય વયે વરને વધુ પરણ્યાં, પ્રેમથી પૂરણુ ઉર;
દિલ એક બેનાંરે, એ સુખનીતો બલિહારી. જન્મ ૦ ૨
મીઠું બોલીને મન હરનારી નિષ્કપટી દિલદાર,
સુખદુખનો સંસારમાં સાથી, ધરતણો શણુગાર;
ઝોવી ઘેર નારીરે, એ સુખની તો બલિહારી. જન્મ ૦ ૩
પૈસે ધરમાં બીડ ન બારે, પુરૂષ પરમ ઉદાર,
દુખીઆજનની દાઝ ધરીને, કરીને પરઉપકાર;
ઉરમાં ઉદાસેરે, એ સુખનીતો બલિહારી. જન્મ ૦ ૪
સંસારી પણ સંત છે સાચો, પ્રભુમાં પ્રેમ અપાર,
જગદીશ્વર પર બારે બરોસો, કોઇથી ડરે ન લગાર;
મોટાનો માનીતોરે, એ સુખની તો બલિહારી. જન્મ ૦ ૫
શરો કો' સરદાર સવાયો, જુદે ચઢ્યો જશ કાજ,
દેશ કે રાજ્યનું રક્ષણ કીધું, જાણીને નિજજન દાઝ;

જગ છતી આવ્યોરે, એ સુખની તો ખલિહારી. જન્મ ૬
 વૃદ્ધ વયે સંસાર તરીને, મૂકીને સુત પરિવાર,
 સંસારી સહુ વાત તજીને, પ્રભુમાં થયો એક તાર;
 નથી અર્થ ળીજેરે એ સુખની તો ખલિહારી. જન્મ ૭
 માતપિતા સુત બાંધવ સ્નેહી રંક અને વળી રાય,
 પોતપોતાનો ધર્મ બળવે તો, અંતરમાં સુખ થાય;
 શાંતિ શાંતિ શાંતિરે !! એ સુખની તો ખલિહારી. જન્મ ૮

સ્ત્રીઓને માટે પ્રાર્થના.

ગરબી.

તાઈ ગોકુળજીવાને આવરે મથુરાના વાસી—એ રાગ.

ગને સંસાર સાગર તારરે, પ્રભુ જક્ત નિવાસી;
 અવિનાશી અંતરજમી તુરે, શક્તિતણો નહિ પાર,
 સંસારમાં સુખ આપીયાં, માનું કેટલો હું ઉપકારરે. પ્રભુ ૧
 ઉપકાર કે દિ વળે નહિરે, અલ્પ હું પામર જાત;
 પ્રાર્થના બલા બાવની મારી, સ્વીકારજે જગતાતરે. પ્રભુ ૨
 સંસારે સુમતિ આપજેરે, કુમતિ કાપી સદાય;
 ભક્તિમાં બાવવધારજે, મારાં પાપ તો પ્રલય થાયરે. પ્રભુ ૩
 પાપના પંથથી વેગળીરે, રાખજે રામ હમેથ;
 ઉરમાં તું આનંદ આપજે, મારાં કાપજે ક્રોધને કવેશ્વરે. પ્રભુ ૪
 કામ ક્રોધાદિ છ શત્રુઓરે, મનડાની પુંડળ ખાય;
 સદાય કરો તમે શ્રીહરી, બવસાગર તોજ તરાયરે. પ્રભુ ૫
 સ્વામીનો સ્નેહ સદા હજેરે, રાખજે સ્વામીની સાથ;
 હુલું હું સ્વામીને જો કદી, મને જોજે તું જક્તના નાથરે. પ્રભુ ૬
 સંસારસાગર હું પડીરે, સંકટનો જહાં સાથ;

તેમાંથી શ્રીહરી તારીને, મારો અંતે મહો તમે હાથરે. પ્રભુ ૭
 અંત સમે બેલી અંતનારે, ભાગજો માયાથી મન;
 ઉરમાં વસી જગ તાત તું, લેજો જીવતું કરીને જતનારે. પ્રભુ ૮

પ્રાર્થના.

૫૬.

અંત સમાનો તું બેલી, હરી મારો અંતસમાનો તું બેલી;
 મારી સાચવજો પળ છેલી, પ્રભુ મારો અંતસમાનો તું બેલી,
 જોસડ વેસડ આવી રહેશે ને ફનીઆ તો મહેલશે ઠેલી;
 તે સમે જો પ્રભુ તારા વિના, હશે જોથ ન એકે રહેલી.

હરી મારો ૦ (૮૬) ૧

આંસુ વિલાપથી અળગાં રહીને, સધળાં સગાં મારાં રડશે;
 ક્લેશ કરી મન ક્લેશ ઉપજાવી, વહાલાં વેરી થઇ પડશે.

હરી મારો ૦ ૨

તે સમે માયાથકી મન માફ, જો પ્રભુ વેગળું ધરજો;
 આનંદ રૂપ પ્રભુ ઉર આવી, વિષમે સમે વહાર કરજો.

હરી મારો ૦ ૩

જીવની જોડ ગતિ અતિ સારી, તે ગતિ મારી તું કરજો;
 જો દેવ દાસતણી દીન વાણી, મહેર કરી મન ધરજો.

હરી મારો ૦ ૪

મહાડ.

પ્રભુ, જાળક તારાં, મનડાં અમારાં સીધે રસ્તે પ્રેર;
અમે જાળક તારાં, મનડાં અમારાં સીધે રસ્તે પ્રેર.

સંસાર છે બહુ દોષલો,

કેમ ખેડીને પાર જવાય;

આડાને અવળા પંથમાં,

કષ્ટ મહાજન ગોથાં ખાય રે.

પ્રભુ૦ ૧

લોભ અને બહુ લાલચો તે,

અમથી કેમ જીતાય;

હોય કૃપા પ્રભુ તાલ્યરી,

અમો જાળકનાં કારજ થાય રે.

પ્રભુ૦ ૨

જાળને બુદ્ધિને આશરે,

જાય છોડીને જો નિજ તાત;

નહિ કરવાનું તે કરે,

વળી પળમાં કરે નિજ ખાત રે.

પ્રભુ૦ ૩

મિથ્યા અભિમાન જીવને,

તેની બુદ્ધિની કાણુ વિસાત;

ગણાનું ડહાપણુ કેટલું,

તુજ આગળ ચો જગતાતરે.

પ્રભુ૦ ૪

પોતાના દોષ જોવા વિષે.

“ આસો માસે શરદ પુનમની રાતજો. ” એ રાગ.

સારી આ શીખામણુ સર્વે સાંભળો,

કહું આણી ઉરમાં ઉડી દાઝ જો;

દુનિયાના લોકોમાં દોષ વધી પડ્યા,

તેનું શોધે કોઈ ન કરણુ આવજો.

મોટાના અવગુણુ તો સહુ ઢાંક્યા રહે,
તેને કહેવા કોઇ ન બીડે હામ ને;
બ્યાજ વધીને જમણા તમણા થાય છે,
તોય વખાણે મુખપર લોક તમાગ ને. સારી આં ૨

સામાના દોષો તો સહુ જોતા રહે,
રાષ્ટ્ર સમો કણ કોળા સમ દેખાય ને;
નિજ અવગુણુ તો વિરજા જન જોવા મથે,
જાત જુજો તો તેનાં કારજ થાય ને. સારી આં ૩

દોષ વધ્યા તે સાથે દુઃખ વધ્યાં ધણાં,
માટે તેનો કરવો કંઈ પણ કયાસ ને;
પોતાના દોષો સૌ પોતે પારખો,
હૃદયતણી સૌ રાખો રોજ તપાસ ને. સારી આં ૪

સૂતા ઉઠી સ્મરણુ કરો જગદીશનું,
માગો મુખથી એવું પ્રભુની પાસજો;
દિવસ જઘામાં દુર્બુદ્ધિ આધી ખસે,
સતકર્મોનો સદા રહે અભ્યાસ ને. સારી આં ૫

એવો ઉદમ ઉરથી સહુ જન આદરો,
નિશ્ચય કરીને નિર્મળ રાખો ચિત્ત ને;
દુઃખ જશે ને સુખના દહાડા દેખશે,
પ્રભુજીકેરી પૂરણુ વધશે પ્રીત ને. સારી આં ૬

સૂતાં પાછા સ્મરણુ કરો જગદીશનું,
સુખને માટે માનો પ્રભુનો પાડ ને;
વળતી પૂજો પ્રશ્ન ધણા મનને તમે,
દિવસ જઘામાં કીધો કાંઈ અનાડ ને? સારી આં ૭
પરમાર્થ કીધો કે પીડ્યા લોકને ?

કાળું હૃદય હું કે ચોખું ચિત્ત જો ?
 નિંદા મેં કીધી કે રૂંઠું બાળીયું ?
 દ્વેષ કર્યો કે પૂરણ સખી પ્રીત જો ? સારી આ૦ ૮

ભુંડું કરીને રામ્યો છું હું કોઇનું ?
 ભુંડું ઇચ્છી ભૂલ્યો છું નિજ ધર્મ જો ?
 ભુંડાના સંગે શું હું ભુંડો થયો ?
 અવજો આલી કીધાં કૂડાં કર્મ જો ? સારી આ૦ ૯

નિજ મન જોયો મોટાં મનના માનવી,
 જીજ્ઞાના અવગુણની વળતી વાત જો;
 સૌ સૌનું સંભાળે સૌ સુખ પામશે,
 નવ થાશે કો રાંક દગી રળીઆત જો. સારી આ૦ ૧૦

ટીલાં ને ટપકાં નવ રાખો એકલાં,
 તેની સાથે મનનો કાઢો મેત્ર જો;
 માળાના મણકા નવ મેત્રો એકલા,
 રાખો નીતિ તે સાથે સામેત્ર જો. સારી આ૦ ૧૧

ભુંડું શું બાળો છો બક્ત બની ઠણ્ઠી,
 માની થઇને મનમાં રાખો દ્વેષ જો;
 મેલું મન રાખો છો શુદ્ધ શરીરમાં,
 મન માર્યા વિણુ મિથ્યા વેશ વિશેષ જો. સારી આ૦ ૧૨

જગત બધું બન્યું છે જૂઠા વેષને,
 તોપણ મુખપર કરતા સર્વ વખાણ જો;
 તેથી નવ ભૂલાતા બારે માનવી,
 ઈશ્વર તો છે બાહ્યાંતરનો બધુ જો, સારી આ૦ ૧૩

દુનિયાના ડાહ્યા નવ થાશે એકલા,
 ઇશ્વર રાએ એવાં કરજે કર્મ જો;
 ચાર ધડીનું ચાંદરણું ચાલી જશે,
 વગતી ઇશ્વર જોશે ધર્મ અધર્મ જો. સારી આ૦ ૧૪
 મન ચોખું રાખો તો મહાપદ પામશે,
 બીજા બહો મિથ્યા સર્વ ઉપાય જો;
 ટેક રહ્યો દુનિયામાં તેથી શું થયું,
 જો ઇશ્વરનો અણુરાજીપો થાય જો. સારી આ૦ ૧૫
 નિજ મનને શોધિથી દુર્ગુણ વામશે,
 વગતી વધશે પ્રભુમાં પૂરો પ્રેમ જો;
 તેથી સજ્જન શાંતિને સુખ પામશે,
 પ્રભુ પંજી તમ પર સખે રૂડી રહેમજો. સારી આ૦ ૧૬

મરણના દુઃખ વિષે.

“લાલો લીમડોરે લીલી કેવડોઆનો છાંય.”

એ રાગને મળતો.

મરવાં દોહલારે, કાયા કેમ કરી છોડશે,
 ચીંતા ચિત્તમારે શી ગતિ મરણ પછીથી થાશે;
 કંચન વરણી કાયામાં કંઈ રોગ ધણી ઉભરાશે.

મરવાં દોહલારે. ૧

મરવાં સોહલારે, સંતો સુખે જગતથી જશે,
 નીતિ ભક્તિમારે, રહીને પરમાર્થમાં ધાશે;
 ચેતી આધ્યા ચિત્તમાં તે, જરા મહી પસ્તાશે. મરવાં સો૦ ૨
 સુખ સંસારનારે, મરતાં માણસને સાંભરશે;
 ભોગ ભલા બલાકરે, મૂળી કાય મશાણે ઠરશે,

વહાલાંને કરી વેગળાં આ જીવ જતાં અકળાશે. મરવાં દો ૩

વૈભવ વિશ્વનારે, મરતાં સંત નહિ સંભારે,
કાયા ક્યાં પડીરે, ધન, સુત, દારા સર્વ વિસારે;
શરણાગત જગદીશનો, અવિનાશી થઇને ચાલે. મરવાં સો ૪

સહુ જન કષ્ટમારે, એને દેખીને દિલ દાઝે,
આંખે આંસુડારે, સૌનાં મુખ બાર્યા ઉચ્ચારે;
દુખીઆ આ દેખાવથી નિજ હૈયું કેમ ન ફાટે. મરવાં દો ૫

જીહ્વા જકતનેરે, જેણે પ્રથમ થકીજ પિછાણ્યું,
સુખ દુઃખ સાગરુંરે, જેણે મનથી મિથ્યા માન્યું;
ધન્યરને શરણે થયો તો સુધરે મરવા ટાણું. મરવાં સો ૬

સહુ વીંટાઈનેરે, વહાલાં બહુજ વિલાપે રડશે,
સ્વર નિશ્વાસનારે, મરતા જનને કાને પડશે;
વજ તણી છાતી હશે પણ એક પલક પીગળશે. મરવાં દો ૭

સૂતાં સાંભળેરે, સંતો શાંત મને સુખ ઝાઝે,
નાદ નવા નવારે, મીઠા યાત્ર મધૂર અવાજે;
જાણે દુંદબી દેવનાં કંઈ ગગન વિષે રહી ગાજે. મરવાં સો ૮

કાયા કંપશેરે, મરતાં કંઈ બહુ રૂંધાશે,
ભૂખ્યા પેટમારે ફળ કે અન્નોદક નહિ જાશે;
ઉરમાં છે ઇચ્છા બધી પણ મુખથી નહિ બોલાશે. મરવાં દો ૯

આત્મા એકલોરે, જૂદો કાય થકી પડી જાશે,
કંટો કાયનારે, તેથી તેને તહીંજ જણાશે;

ધ્યાન ધરી જગદીશનું તે પૂર્ણ કામગાની જાશે. મરવાં સોં ૦૧૦

છોડી કાયનેરે, ક્યાં આ જીવ તણી ગતિ થાશે,

આપે એકલોરે આગળ અંધારે અથડાશે;

નિજજનથી નોખોપડ્યોછે દોળુ હવે કર સહાશે. મરવાં દો ૦ ૧૧

સાચા સંતનેરે, પ્રભુજી સદા વસે સંગાતે,

એ નથી એકલોરે, પ્રભુ છે મુઆ પછી પણ માયે;

સુખીજો જીવ સદા રહે જ્યાં સાચો ખેલી સાચે. મરવાં સોં ૦૧૨

પ્રભુને ભજવા વિધે.

“ પ્રભુને ભજતાંરે વારે ” એ રાગ.

પ્રીતે પ્રભુનેરે ભજાએ,	
શાણાં થઇ આગળથી સજાએ.	પ્રીતે ૦ ૧
ગરવા ગરજારે ગાઇએ,	
સખીજો હળી ગળીને હરખાઇએ.	પ્રીતે ૦ ૨
રમવા જમવારે જમજાએ,	
વિનય થકી વહાણાંમાં રહીએ.	પ્રીતે ૦ ૧
મુખ લેવાનેરે ચાહીએ,	
તોપણ વિશ્વ થકી ન વગ્દાઈએ.	પ્રીતે ૦ ૪
આખર મરવાંરે સાચાં,	
મોહ ગાયાથી વળીએ પાછાં.	પ્રીતે ૦ ૫
જગને છોડીરે જાવું,	
તો એમાં નહિ જાહુ લપટાવું.	પ્રીતે ૦ ૬
જો લપટાશેરે જાળે,	
મરણ સમે ગાયા જાહુ સાને.	પ્રીતે ૦ ૭

સાચી વસ્તુરે જોધો,	પ્રીતે૦ ૯
મમતા છોડી મનને બોધો.	
બુઢી જગનીરે ગાયા,	પ્રીતે૦ ૯
ડાઘા જે હરી બજવા ધાયા.	
જપરા જોદ્ધારે ઝાઝા,	પ્રીતે૦ ૧૦
ગાટીમાં ગળીયા મહારાજન.	
સૌને પડતારે પેખ્યાં,	પ્રીતે૦ ૧૧
રાજ રાંક તણાં નથિ લેખાં.	
કાચી કાચારે પડશે,	પ્રીતે૦ ૧૨
જીવ અમર જોશે તો જડશે.	
સુખ દુઃખ જગનાંરે સાથે,	પ્રીતે૦ ૧૩
ચોખું સુખ ચઢે નહિ હાથે.	
ખીજી દુનિયારે લેજે,	પ્રીતે૦ ૧૪
સાચા સંત મરીને પેજે.	
સાચાં સુખ છેરે તેમાં,	પ્રીતે૦ ૧૫
દુખનું નામ મળે નહિ જેમાં.	
એ સુખ કેરાં રે, ઠામો,	પ્રીતે૦ ૧૬
નીતિ બક્તિથી નિશ્ચય પામો.	

સાચાં સુખ.

“ હવે નહિ જાઉં મહી વેચવારે લોલ ” એ રાગ.

સાચાં તે સુખ પરલોકનાંરે લોલ,
 વૈભવો વિનાશકારી વિશ્વનારે, લોલ;
 ભોગ બર્બા રોગના તમામ, સુખ ક્યાં મળે રે લોલ,
 સાચાં તે સુખ પરલોકનાંરે લોલ. ૧
 સુખ મળે છે જે સમાગમેરે લોલ,

આખરે વિયોગ કેરું કષ્ટ તેની સાથ છે રે લોલ, સાં ૨
 સુખ માટે સર્વ જો લઢી મરે રે લોલ,
 મેળવીને શાંતિ નવ થાય, અધિકું ચહેરે લોલ. સાં ૩
 સુખડાં ને દુખડાંનો ખીચડોરે લોલ,
 પામરોજ પ્રીત ધરી ખાય પછી ખરખડોરે લોલ. સાં ૬
 નિર્મળાં છે સુખ પરલોકનાંરે લોલ,
 દુઃખનું ન નામ કે નિશાન સંત લોકનેરે લોલ. સાં ૫
 દુખડાં ન હોય ત્યાં દુઃખનાં રે લોલ,
 ચોરકે ચકોરની ન બહીક લેશ લોકનેરે લોલ. સાં ૪
 દેહ નથી વ્યાધિથી વીંટાયલાંરે લોલ,
 આધિ કે ઉપાધિ રહે દૂર સંત લોકથીરે લોલ. સાં ૭
 કષ્ટ નથી કારમાં વિયોગનાંરે લોલ,
 મોત નથી મારતાં ત્યાં ઝડપ ઝટ જીવનેરે લોલ. સાં ૮
 જીભમાં મીઠાશ ઝેર ઉરમાંરે લોલ,
 એવા નથી સંતના સ્વભાવ શુદ્ધ લોકમાંરે લોલ. સાં ૯
 ઉરમાં છે ઉમરા આનંદનાંરે લોલ,
 સલતેજ સર્વ લોક આહી શાંતિમાં વસેરે લોલ. સાં ૧૦
 ઇશ ત્યાં સમીપ અહોનીશહેરે લોલ,
 ભૂપતોય ભૂપ બક્ષા બક્ષત શિર ગાજતોરે લોલ. સાં ૧૧
 પ્રેમમાં પ્રમત સંત ડોલતાંરે લોલ,
 સત્યમાં છે સર્વદા નિવાસ ઇશ આશરેરે લોલ. સાં ૧૨
 માનીને વિવેકી નર નારીઓરે લોલ,
 ભોગવો એ સુખ બલી ખાત, મેલ પરહરીરે લોલ. સાં ૧૩
 વહાલાં વીસારો જુઠા જક્તનેરે લોલ,
 પ્રેમે પ્રભુના ગુણ ગાઓ શુદ્ધ ચિત્તથીરે લોલ. સાં ૧૪
 આંટીઓ ને ધુંટીઓ આ ત્રિશ્વનીરે લોલ,
 ફૂડને કાપટય કરો દૂર, પછી ભોગવોરે લોલ. સાં ૧૫

સંત હશે કે સતિ સાધ્વીરે લોલ,
રાજા હશે કે કદી રંક તેય પામશેરે લોલ. સાં ૧૬

કૈસરેહિંદ એડ્વર્ડને આશીષ.

“ ધાબોરે વનમાં ગાજે મેહુલો ” એ રાગ.

બહુ જીવો એડ્વર્ડ કૈસર હિંદનો,
કીર્તિ એની જગ સધળામાં જામોજો. બહુ જીવો (ટેક) ૧
રૈયતને પાળી જય વર્તાવજો,
શાંતિનાં મુખ સર્વ પ્રજા જન પામો જો. બહુ જીવો. ૨
ચાંદો ને સૂરજ આથમતા નથી,
એવો એના રાજ તણો વિસ્તાર જો. બહુ જીવો. ૩
ધરતી ને દરીએ દળ એનાં વડાં,
બહુ બેટામાં એની ફરતી આણુજો. બહુ જીવો. ૪
રાજા ને રાણાનો રક્ષક વડો,
રાંક પ્રજાનો હડો એ રખવાળ જો. બહુ જીવો. ૫
અંતરનો ઉમળકો સૌને ધણો,
માટે આપો એડ્વર્ડને આશીષ જો. બહુ જીવો. ૬
અહીં સૌનો ઉદય થજો એના વડે,
વૈભવ એને અધિકો આપો ધૃશ જો. બહુ જીવો. ૭
કુશળ હજો પુત્ર અને પરિવારમાં,
પ્રસરો એનો જગમાં પ્રૌઢ પ્રતાપ જો. બહુ જીવો. ૮

ભાગ ત્રીજો.

આખ્યાન અને કહાણીઓ.

કંબુસની કહાણી. *

સુમચંદશેઠની ઉજાણી.

ગરબી.

“ જીમનાં જવાદો પાણી. ” એ રાગ.

સુણ સખી કંબુસની કહાણી, બહુ બહુ ઉપયોગી જાણી;
કવિએ ગરબામાં આણી. સુણ સખી૦ ૧

સુમચંદશેઠ ધણા ડાહ્યા, પૈસે પૂર્યા છે પાયા;
કો'થી જાય નહીં વાહ્યા. સુણ સખી૦ ૨

નાણાં ધરમાં બહુ દાટયાં, છોર અત્ર લુપ્ત ખાતાં;
કપડાં પહેરે છે ફાટયાં. સુણ સખી૦ ૩

લખપતિ લોક કહે એને, વ્યાજે ધન ફરતું જેને;
ન ગમે ખરચ કશું તેને. સુણ સખી૦ ૪

એક દિન શેઠાણી ભોળાં, ત્રિજયા વસ્તારી બહોળાં;
વરને ખીજીને બોલ્યાં. સુણ સખી૦ ૫

ખીજ લોક બહુ બહાને, લઈને મિત્ર સગાં ટાણે;
જઈને જામે સુખ માણે. સુણ સખી૦ ૬

હું તો લખપતિને પરણી, કેવી મારી છે કરણી;

* જેન ગીલપીનનું અનુકરણ.

- ગઘ નહોં બહાર કદી ધરની. સુણ સખી૦ ૭
- મરજી વરની મેં રાખી, ઉમ્મર એળે ગઘ આખી;
કડવું વેણુ નથી બાખી. સુણ સખી૦ ૮
- છોડ પ્રાણુ થકી પ્યારાં, ન મળે અંગરખાં સારાં;
લુપ્ત અન્ન જમે બાળાં. સુણ સખી૦ ૯
- સાડી પહેરોં નથી સાજી, જમવા બાખર ને બાજી;
હું તો દેખોં મરં દાઝી. સુણ સખી૦ ૧૦
- સુણતાં શેઠ વધા વાણી, શાને કકળે છે શાણી;
કાલે જમણું ઉઘણી. સુણ સખી૦ ૧૧
- નોતર ગિત્ર સહોદર જે, સઘળી તૈયારી કરજે;
સીધાં કોથળીએ બારજે. સુણ સખી૦ ૧૨
- વદતાં શેઠાણી લાડે, ગાડી ચાર કરે બાડે;
ચાલો બાગ વિષે કાલે. સુણ સખી૦ ૧૩
- “નકી” શેઠ કહે “જનું,” “ગાડી ગોવિંદની લાવું;”
“હયનું હરજીને કહાવું.” સુણ સખી૦ ૧૪
- ગોવિંદ ગામડોંએ ઠરતો, કાંધાં શેઠ ધરે બારતો;
ગાડું ગરજ પડે ધરતો. સુણ સખી૦ ૧૫
- તેની ગાડી મંગાવી, વેગે વણુ પૈસે આવી;
તેથી સુમચંદને બાવી. સુણ સખી૦ ૧૬
- હરજી હીરાપર રહેતા, નાણાં શેઠ કને લેતા;
ઘોડો ગરજ પડે દેતા. સુણ સખી૦ ૧૭
- ઘોડો હરજીનો આબ્યો, ચાકર દોરીને લાબ્યો;
શેઠે ખીલે બંધાબ્યો. સુણ સખી૦ ૧૮
- વિજ્યા વરજીને કહાવે, પરવર છોડને બાવે;
સારાં શાક કહો લાવે. સુણ સખી૦ ૧૯
- વર કહે શાક વિના રહીશું ? વેગણુ વાડીનાં લઈશું;
ખાસું બારત કરી ખાઈશું. સુણ સખી૦ ૨૦

- “વાર” વિજ્યા કહે બહાલે, “ત્યાં નહીં ચાકર વિણ ચાલે;
 ઘડવાં ગોળ ધોનાં ઝાલે.” સુણ સખીં ૨૧
- કહેછે શેઠ “બલી બાતે,” હું તે સંભાળું જાતે;”
 “સીધાં સૌ દ્યો તમ સાથે.” સુણ સખીં ૨૨
- “ચાકર સાથે જો થાશે,” “સૌથી જમણું તે ખાશે;”
 “તેથી ખરચ વધી જશે.” સુણ સખીં ૨૩
- સમજ્યાં શેઠાણી મનમાં, કંઈ બોલ્યાં નહીં ડહાપણમાં;
 અટકે ઉજણી કણમાં. સુણ સખીં ૨૪
- સીધાં સામગ્રી લઈને, બેઠાં ગાડીમાં જઈને;
 સ્નેહી સૌ બેગાં થઈને. સુણ સખીં ૨૫
- હયપર બે જાણુ હળવાં, ધીને ગોળતણું ઘડવાં;
 શેઠે ઠીક કરી બરવ્યાં. સુણ સખીં ૨૬
- સઘળી તૈયારી તાગ્યા, આવી વધીઆતો લાગ્યા;
 મુખથી માલ ધણા માગ્યા. સુણ સખીં ૨૭
- સુમત્યંદ ત્યારે શુંચાયા, છે સૌ પૈસાની માયા;
 આપણુ ડાહી માતા જાયા. સુણ સખીં ૨૮
- નાણું આવ્યું કેમ છોડું, જાતાં જો થાશે મોડું;
 જલદી દોડાવું ઘોડું. સુણ સખીં ૨૯
- કરથી સાન કરી સીધી, ગાડીને જત્રા દીધી;
 ટુંચી કેડ થકી લીધી. સુણ સખીં ૩૦
- ધરમાં ઉઘાડી પેઠા, સાથે વહીઆતો બેઠા;
 કીંગત માલતણી કહેતા. સુણ સખીં ૩૧
- રમઝય કીંગતમાં કરતાં, વિક્રય માલતણો કરતાં;
 લાગી વાર ધણી વળતાં. સુણ સખીં ૩૨
- વિજ્યા પહેંચ્યાં છે પહેલાં, જાણે હવે થકી ઘેલાં;
 ચૂલે આધણુ તો મેલ્યાં. સુણ સખીં ૩૩
- ઠાઠ્યાં કોથળીથી સીધાં, રાંધણુ તો ચાલુ કીધાં;

ધી ને ગોળ નહીં હીઠાં. સુણુ સખી૦ ૩૪
 હમણાં શેઠ ખરે આવે, ઘડવાં ગોળ ધીંનાં બાવે;
 મોઢક કરવા છે બાવે. સુણુ સખી૦ ૩૫
 ઉતરે ગાળ ચઢી હેઠાં, દારે રાહ જોતાં બેઠાં;
 રસ્તે જાય જુઓ છેટાં. સુણુ સખી૦ ૩૬
 તોપણુ શેઠ નથી જડતા, નજરે નામ નથી પડતા;
 બાળક બાઉ કાળે રડતા. સુણુ સખી૦ ૩૭
 ત્રીજો પહોર થયો જ્યારે, તાગ્યા શેઠ ધરે ત્યારે;
 બેસી હય ચાળક મારે. સુણુ સખી૦ ૩૮
 ઘોડો ચાળકથી ચમક્યો, ઝાલ્યો કેમ રહે ઝગક્યો ?
 નહીં તે અટકાવ્યો અટક્યો. સુણુ સખી૦ ૩૯
 ખેંચે હય જમણે હાથે, ડાળે પાત્ર મઢી માથે;
 ચાકર કોષ્ટ નથી સાથે. સુણુ સખી૦ ૪૦
 કરથી બહુ બળમાં તાણે, પડશે ગભરાયા જાણે;
 ઘોડો મનમાં નવ આણે. સુણુ સખી૦ ૪૧
 ઘડવાં ઉછળીને આધે, હયના પેટ વિષે વાગે;
 ભયભિત થઈને તે બાગે. સુણુ સખી૦ ૪૨
 ત્યારે શેઠ ઘણા બડક્યા, હયને હારી ગળે વળગ્યા;
 પંથી પેખી રહે અળગા. સુણુ સખી૦ ૪૩
 શિરથી પાત્ર ગમ્મ ઉડી, કરથી ચાળક પણ કુડી;
 બળજો ઉઝાણી ભુંડી. સુણુ સખી૦ ૪૪
 પગથી જોડા પણ સરીઆ, સુમચંદ બહુ શ્વાસે બરીઆ;
 કહે “હય પકડો બાપલીઆ.” સુણુ સખી૦ ૪૫
 ઘડવાં ગોળ ધીંનાં બાગ્યાં, કેવાં સુમચંદને લાગ્યાં;
 જાણે બાણુ હૃદય વાગ્યાં. સુણુ સખી૦ ૪૬
 હયને મન કૌતક ભાર્યું, જાણે વેગ ગળે બાઝ્યું;
 તજવા જોર કરે ઝાઝું. સુણુ સખી૦ ૪૭

- દષ્ટિ બાગ વિષે રોકો, રાંધણુ અર્ધ થયાં પેખો;
વ્યાકુળ વિનયારને દેખો. સુણ સખી૦ ૪૮
- સૌને જૂખ ધણી લાગી, તેથી કામ બધું ત્યાગી;
રસ્તે નજર કરે આધી. સુણ સખી૦ ૪૯
- દીકું હય જેવું જ્યારે, આવે ધસમસતું ત્યારે;
સૌને હર્ષ થયો બારે. સુણ સખી૦ ૫૦
- રસ્તે શેઠાણી દાનાં, ઉભાં મોટાં ને નાનાં;
રોતાં બાળ રહ્યાં છાનાં. સુણ સખી૦ ૫૧
- દોડયો હય આવ્યો પાસે, “પકડો” શેઠ વહે નાસે;
“મારા પ્રાણુ નકી જાશે.” સુણ સખી૦ ૫૨
- સઘળાં સ્ત્રી બાળક ભોગે, ચાકર કાઠ ન સંભોગે;
હયને કોણુ કહો રોકે. સુણ સખી૦ ૫૩
- વ્યાકુળ સર્વ વહે “જાલો,” બૈરાં યતન કરે ઠાલો;
હય તો વા વેગે ચાલ્યો. સુણ સખી૦ ૫૪
- ફાંફાં શેઠાણી મારે, રડતાં જૂમ ધણી પાડે;
“ચઢજો પરભુજી વહારે.” સુણ સખી૦ ૫૫
- ગાડિત આવ્યો ત્યાં પાસે, હયની પાછળ તે નાસે;
“પકડો” “પકડો” કહે “જાશે.” સુણ સખી૦ ૫૬
- સુણતાં પંથા કહે “મારો” નાસે છે આ લુટારો;”
“હયને કોઈ ચરે ખાજો.” સુણ સખી૦ ૫૭
- રસ્તે જૂમ પડી ખોટી, સૌ કહે હુંટ થઈ મોટી;
નાસે પાળા ને પોઠી. સુણ સખી૦ ૫૮
- પાસે પોલિસનું ચાણું, રસ્તે હુંટ થઈ જાણું;
છૂટયા સ્વાર તથા ખાણું. સુણ સખી૦ ૫૯
- આગળ શેઠાણી સ્વારી, પાછળ પોલિસ થઈ જારી;
રસ્તે બીડ થઈ બારી. સુણ સખી૦ ૬૦
- ખેડુ સૌ ભેગા થઈને, આવ્યા લાકડીઓ લઈને;

- નાસે હય પાછળ રહીને. સુણ સખી૦ ૬૧
- હયનો વેગ હતો બારે, પોલીસ પહોંચી નહિ જ્યારે;
ખાલી ખદાર કર્યો ત્યારે. સુણ સખી૦ ૬૨
- સુણતાં શેઠ પડ્યા વહીલા, પગ ને હાથ થયા ઢીલા;
રસ્તે લોક જુઓ લીલા. સુણ સખી૦ ૬૩
- હયથી હારીને પડીઆ, જોડા રસ્તામાં ખડીઆ;
“ભારા ખાપ” કહી રડીઆ. સુણ સખી૦ ૬૪
- પોલિસ ત્યાં આવી પહોંચી, સ્વારે ઝાલી છે જોચી;
શાણા શેઠ રડે શોચી. સુણ સખી૦ ૬૫
- જોડ્યો સ્વાર “ચલો થાણે, ખાલી ઢાંગ કરે શાણે;”
ખાંધી હાથ અને તાણે. સુણ સખી૦ ૬૬
- ખીજે જોડ્યો “મેં જોડા, મુદે માલ ગિલે થોડા;
ઉન્ને છોડદિયા થોડા. ” સુણ સખી૦ ૬૭
- ત્રીજે જોડે છે ધારી, કેસી બૂલ બધી બારી;
જો હે જનીઆ વેપારી. ” સુણ સખી૦ ૬૮
- ત્યારે શેઠ વધા વાણી” મુજને હુંટારો જાણી;
શાને ખાંધ્યો છે તાણી. સુણ સખી૦ ૬૯
- હુંતો રાજનગર રહું છું, બાગે ઉગ્મણી જાઉં છું.
સાચેસાચું હું કહું છું. સુણ સખી૦ ૭૦
- ઘોડો મરતાનો થઇને, આવ્યો બાગ વઢાવીને;
અહીંથી નાહો નાંખીને. સુણ સખી૦ ૭૧
- પડતાં ટખકાયો ઝાઝો, પગમાં ધા પડીઓ તાળે;
મુજને બાગે લઈ જાળે. ” સુણ સખી૦ ૭૨
- સ્વારે શેઠ ઝહી લીધા, ઘોડે જેસાડી દીધા;
બાગે સૌ બેગા કીધા. સુણ સખી૦ ૭૩
- હય તો હીરાપર આવ્યો, ધીને ગોળે છંટાયો;
હરજી બાગ બણી ધાયો. સુણ સખી૦ ૭૪

જાગે આબ્યા સૌ થાકી, સ્વારે શોધ કરી પાકી;
ત્યારે ભૂલ જધી બાગી. સુણ સખી૦ ૭૫
અજ તો ટાઢાં ને લૂખાં, સૌનાં પેટ બર્યાં બૂખ્યાં;
સ્વારે ઘેર જઈ મૂખ્યાં. સુણ સખી૦ ૭૬

વાભાધનો ખેલ.

“ ગોકુળીએ લઘ્યાલોરે ” એ રાજ.

એક દિન વા જહુ ગવેં લરાયો.
ધાંધળ કરવાને ધાયોરે, વાએ ખેલ મચાવ્યો. (ટક)
પહેલાં તો તે દરીઆ બણી દોડ્યો.
વહાણુ તણો થઈ તોડ્યોરે. વાએ ખેલ.
બોળા ઉતારને બચબીત કીધા.
કંઈક તણા ભોગ લીધારે. વાએ ખેલ.
ત્યાંથી પછી ગાગડા બણી ધાયો.
ચોરા ઉપર ચઢી આબ્યોરે. વાએ ખેલ.
ચોરેથી ચલમ પટેલની પાડી.
માયેથી પાધ ઉડાડીરે. વાએ ખેલ.
હાથ બેઠું ધરી હુંધટ તાણી,
પટલાણી જાય છે પાણીરે. વાએ ખેલ.
હુંધટ પેસતાં વા ન લાજ્યો,
કાનમાં પેસીને ગાજ્યોરે. વાએ ખેલ.
રેડીઓ કાંતતી ડાશીને દેખી,
વાયુએ તૃણવત લેખીરે. વાએ ખેલ.
સૂતર તોડયું ને પૂણી ઉડાડી.
ડાશી ઉડી રાહ પાડીરે. વાએ ખેલ.
સૂર્ય કહે ભાઈ જળીઆથી લઢીએ,

નિર્બળને નવ નડીએરે.	વાએ ખેલ.
વાયુ પછી વડા શહેરમાં આવ્યો,	
રાખતો મહેલ હલાવ્યોરે.	વાએ ખેલ.
તોડયું નિશાન અને ભુર ભાખે,	
“ધરતી ધ્રુજે મુજ હાકેરે.	વાએ ખેલ.
પહાડ ને પર્વત નાંખું હલાવી,	
આકાશ મુકું ગમ્મતીરે.”	વાએ ખેલ.
સૂર્ય કહે એવું વહીએ ન ભાષ,	
મિથ્યા ન કરીએ જાઘડ રે.	વાએ ખેલ.
સુણતાંજ સૂર્યને ધૂળથી ઢાંક્યો,	
પાણીછતો કરી નાંખ્યો રે.	વાએ ખેલ.
ગર્વ ધરી પહાડ તોડવા દોડ્યો,	
પર્વતે વાયુને જોડ્યોરે.	વાએ ખેલ.
મારે ઝપાટા ને પાડે જરાડા,	
સ્થિર થઇ ઉભા કરાડારે.	વાએ ખેલ.
ભોર કર્યું પણ કંઈ નવ આલ્યું,	
શિખર હલાવ્યું ન હાલ્યુંરે,	વાએ ખેલ.
ચાકીને વા પછી ગલીઓમાં ધાયો,	
ખાડા ને ખોમાં ભરાયો રે.	વાએ ખેલ.
આગળ જવાનો રસ્તો ન સૂઝે,	
વાયુ તો થરથર ધ્રુજેરે.	વાએ ખેલ.
હંમે ચઢે વળી ઉતરે હેઠો,	
ચાકી ગુફામાંથી પેઠારે.	વાએ ખેલ.
શોધતો આવી ચઢ્યા રૂવિ શાણો,	
વાને ગુફામાંથી આપ્યોરે.	વાએ ખેલ.
વંઠેલા વાયુને ઉધડો લીધો,	
પાણીથી પાતળો છીધોરે.	વાએ ખેલ.

મેવાડનો રાણો રાયમલ.

“ વૈદરલી વનમાં વલવલે ”—એ રાગ.

રાયમલ રાણો મેવાડનો, જેનો નિર્ભય ન્યાય;
રજપૂત મધ્યે શીરોમણી, જશ જગમાં ગવાય.

રાયમલ રાણો મેવાડનો. (ટેક.)

કુક ટોડે કરે તે સમે, રાય સુરતન રાજ;
લિલા પઢાણે હરાવીને, તેનું લીધું છે તાજ. રાયમલ રાણો.
સુરતન નાસીને આવીઓ, રહો બેઠનુર ગામ;
મેવાડમાં મશહુર છે, રજપૂતનું ઠામ. રાયમલ રાણો.
સુરતન ઘેર કુમારિકા, રૂડી રૂપ નિધાન;
તારા છે નામ તથાપિ તે, શશી પૂર્ણ સમાન. રાયમલ રાણો.
સુરતને પણ એક આચર્યું, “જીતે ટોડાનું રાજ્ય;
તારા કુમારી તેને વરે, નહીં જીતનું કાજ.” રાયમલ રાણો.
રાયમલ સુત જયમલ કહે, “એતો ગાંડજ કામ;
લિલા પઢાણને મારીને, કંઈ ટોડે મુકામ.” રાયમલ રાણો.
રજપૂત સેન લલ ચઢ્યો, કર્યું ટોડે પ્રયાણ;
પાછો પઢાણે નસાડીઓ, ખાલી ખોયું છે માન. રાયમલ રાણો.
રજપૂત સાચો તો શરમથી, નવ દેખાડે મૂખ;
કન્યાની આશ ખરે તજ, આઘો બેસે અચુક. રાયમલ રાણો.
પણ જયમલ નવ જંપીઓ, લીધી તારાની પૂઠ;
ન્યાયે મળ્યું નહિ તે હવે, લેવા મારીને જુટ. રાયમલ રાણો.
સુરતને સામો ખરેખરો, સાચો તે રજપૂત;
પણ તેનું કેમ પાછું ફરે, શીર આપે સપૂત. રાયમલ રાણો.
જયમલને સગળવીઓ, નવ સગળ્યો નપાટ;
સુરતને શીર તેનું છેદીયું, પણ પાળવા માટ. રાયમલ રાણો.
સર્વ કહે હવે શું થશે, જાહ કોપશે રાય;
રાયમલ રાણીને મારશે, સુરતનનેજ હાય ।। રાયમલ રાણો.

રાયમલને ન કહી શકે, રડો રજપૂત કોઈ;
 બાયાત સહુ બયમાં રહે, બબ્બ બૂપને બોધ. રાયમલ રાણો.
 બાપ કને બાળ મોકલી, અંતે કીધું છે બાણ;
 રાયમલે શોચ કર્યા છતાં, કીધો ન્યાય પ્રમાણ. રાયમલ રાણો.
 રાયમલ કહે ઘટતું થયું, એમાં પુત્રનો વાંક;
 રજપૂતની રીત પરદરી, વાળ્યો આડોળ આંક. રાયમલ રાણો.
 સુરતને નીજ પણ રાખીયું, ખરો રજપૂત તેહ;
 બેહતુર આપ્યું બક્ષીસમાં, સાચો જણાવ્યો છે રનેહ. રાયમલ રાણો.
 વળતી કુંવર ખીન્ને રાયનો, પૃથ્વીરાજ પ્રમાણ;
 ધાયો તે ટોડાને જીતવા, થયું તારાને બાણ. રાયમલ રાણો.
 તારા પછીથી જુદે ચઢી, પૃથ્વીરાજની સાથ;
 સેન સજી ટોડા જીતીયું, કરી લિલાની ધાત. રાયમલ રાણો.
 લગ્ન થયાં પૃથ્વીરાજનાં, પછી તારાની સાથ;
 રીત કરી રજપૂતની, રીઝ્યો તારાનો તાત. રાયમલ રાણો.
 રાયમલ પણ સુખીઓ થયો, સુણી વાત સુખણ;
 જયમલે નવ થયું તે કર્યું, પૃથ્વીરાજે પ્રમાણ. રાયમલ રાણો.

રાણી રૂપસુંદરી.

ગરબી.

“ મોરલી વાગીરે શ્રી કૃષ્ણની ” એ રાગ.

વનમાં વસે એક સુંદરી,

હારે એનું રંભા સમું છે રૂપ રાજતું;

હારે એને રાજતું રહેઠાણુ નથી છાજતું. હોજીરે વનમાં વસે
એક સુંદરી. (ટક.)

હારે વિધુ વેશે ફરે છે રંગ રાતડી,

હારે દ્રાણુ કળી શકે છે એની જાતડી ? હોજીરે વનમાં.

હારે એનું મુખકમળ કરમાયલું,
 હારે એનું વપુ, વિષાદથી વિટાયલું, હોજરે વનમાં.
 હારે એની સેવા કરે છે સહુ બીજડી,
 હારે નથી બહીલી તે મુકતી એકે ધડી. હોજરે વનમાં.
 હારે રૂડી જાડની શુદ્ધમાં રચી ઝૂંપડી,
 હારે ભીંત દીવારી સીપ સંખરે જડી. હોજરે વનમાં.
 હારે જીવો ઝાડે જાંબુ છે પેલું પારણું,
 હારે માંહેઆળ રમે છે રળીઆગણું. હોજરે વનમાં.
 હારે એને બાલે રવિતું તેજ જગજગે,
 હારે એનો મહેરો તો પારણામાં ચગચગે. હોજરે વનમાં.
 હારે બીજ છોડે છે જાળને ઝુલાવતાં,
 હારે એનું મુખકું જોવાને સહુ આવતાં. હોજરે વનમાં.
 હારે છોડે વનમાંથી કુત્ર વીણી લાવતાં,
 હારે કરી હારડા ને જાળને પહેરાવતાં. હોજરે વનમાં.
 હારે કોઇ જાળા ચનોઠી એકઠી કરે,
 હારે તેની માળા કરીને કંઠમાં ધરે. હોજરે વનમાં.
 હારે નારી જાળને રમાડી કરે બોકીઓ,
 હારે બીજ ચારે જાળુએ કરે ચોકીઓ. હોજરે વનમાં.
 હારે એતે કોનો કુંવર છે કોડામણો ?
 હારે એતો દૈવની ગતિથી દીસે દામણો. હોજરે વનમાં.
 હારે ત્યાં તો શીલગુણસુરીજી સાધુ આવીઆ,
 હારે જોઇ કુંવરતું રૂપ ને ખુશી થયા. હોજરે વનમાં.
 હારે તેણે ચિન્હ જોયાં તે ચતુરાતણાં,
 હારે રૂપ રેખા ને બાલ પેખ્યાં જાળનાં. હોજરે વનમાં.
 હારે એ તો ન હોય કોળી, છે જાળ કેસરી,
 હારે એતો વનરાજ વીર છે વાલેસરી. હોજરે વનમાં.
 હારે પછી બોલ્યા જતીજી સુણ હે સતી,

હારે થાશે બાળ પ્રતાપી પૃથ્વીપતિ.	હોજીરે વનમાં.
હારે એવાં સારાં વચન સુણી માવડી,	
હારે પેલા સાધુને વંદિને પગે પડી.	હોજીરે વનમાં.
હારે પછી સાધુ દિલાસો દેઢ નિસર્યા;	
હારે જઈ વનનાં વાસીને નથી વીસર્યા.	હોજીરે વનમાં.
હારે હવે માતા ઝુલાવે પુત્ર પારણે;	
હારે મુખ પેખીને જાયછે ઓવારણે.	હોજીરે વનમાં.
હારે મારા ગોકુળની ગાયનો ગોવાળીઓ;	
હારે મારી ગુર્જર વાડીનો એતો માળીડો.	હોજીરે વનમાં.
હારે મારી ગુર્જરનો ગર્થ છે આ બાળમાં;	
હારે મારી સઘળી આશા છે એના બાલમાં.	હોજીરે વનમાં.
હારે મારો કુંવર થશે જો પૃથ્વીપતિ;	
હારે એવા શોધી જમાડું સેંકડો જતી.	હોજીરે વનમાં.
હારે એમ કરતાં વરસ કંઈ વહી ગયાં;	
હારે પેલા બાળકનાં બાણ વધતાં ગયાં.	હોજીરે વનમાં.
હારે લેઈ કામડી ને તીર કુંવર નીસરે;	
હારે પેલા ભુવડના લોકને કાયર કરે.	હોજીરે વનમાં.
હારે ધન લાવી દુખીનાં દુઃખ ટાળતો;	
હારે વનવાસી અપંગને તે પાળતો.	હોજીરે વનમાં.
હારે આખા વનના તે બીલને ભેગા કરે;	
હારે પછી માંડી નિશાન ખેલ આદરે;	હોજીરે વનમાં.
હારે જેનો આંદો વાંધીને તીર નીસરે;	
હારે તેને આપી ઈનામ તે ખુશી કરે.	હોજીરે વનમાં.
હારે એવાં વગડાનાં રજ વીરે માંડીયાં;	
હારે પછી કૂડ કપટ છળ છાંડીયાં.	હોજીરે વનમાં.
હારે હવે નીતિ ને ન્યાય કુંવર આચરે;	
હારે માની શિક્ષા પ્રમાણે ડમલાં ભરે.	હોજીરે વનમાં.

હારે માને એક દિવસ સુખ સાંભર્યા;
 હારે માની આંખડીમાં આવીને આસુ ઠર્યા. હોજરે વનમાં.
 હારે ત્યારે પુછે કુંવર કરી વિનંતિ;
 હારે માતા શાને રડે છે, મને કહો કથી. હોજરે વનમાં.
 હારે ત્યારે માએ માંડીને કહી વાતડી;
 હારે કુંવર સુખડાં સંભારી બળે છાતડી. હોજરે વનમાં.
 હારે તારા પિતાનું રાજ તો પંચાસરે;
 હારે હતી ગુર્જર ભૂમિતો એને આશરે. હોજરે વનમાં.
 હારે પછી શત્રુ સોળંકીએ લલા કપ્યાં;
 હારે ત્યારે પોતે લઢીને સ્વર્ગે સંચર્યા. હોજરે વનમાં.
 હારે અમે રાજ મૂકીને વન આવીઆં;
 હારે અમને વેરીએ બહુજ સતાવીઆં. હોજરે વનમાં.
 હારે મારો સુરપાળ વોર વખુડો પડ્યો;
 હારે તેનો પતો હથુએ કંધ ના જડ્યો. હોજરે વનમાં.
 હારે વીરા સ્નેહી સગાં તો બહુ સાંભરે;
 હારે મારાં વહાલાં મળે તો હઘડાં ઠરે. હોજરે વનમાં.
 હારે એક વહાલાં વિયોગ દેહને દમે;
 હારે પેલા વેરી ત્રિકાળ શીરપર બમે. હોજરે વનમાં.
 હારે એમ ખીંટા રહે કાળ કમળ જશે ?
 હારે મન સજે નહીં કે હવે શું થશે ? હોજરે વનમાં.
 હારે એમ કહેતાંજ રાંકડી રડી પડી;
 હારે વદે વનરાજ “શાંત થાઓ માવડી. હોજરે વનમાં.
 હારે કાત્રે શત્રુને શોધીને પુરા કરું;
 હારે મારા તાતની ભૂમિનું અગરે બડું. હોજરે વનમાં.
 હારે હવે ગુર્જર ગુણીની સેવા આદરું;
 હારે મળી સ્નેહીને કોડ હું પુરા કરું. હોજરે વનમાં.
 હારે માતા લીલબાઇએને કરું સોંપણી,

હાંરે રાખે માની સેવામાં કાળજી ધણી.	હોજીરે વનમાં.
હાંરે મારા સ્નેહી ને મિત્રને બેગા કરે,	
હાંરે પછી આજ્ઞા લખને વન સંચર.	હોજીરે વનમાં.
હાંરે મારા તાત કેરું રાજ મેળવું સહી,	
હાંરે અહીં બેશી રહે જનશે નહીં. ”	હોજીરે વનમાં.
હાંરે પછી વનરાજે ભીલને બેગા કર્યા,	
હાંરે લેખ કામઠીને તીર સહુ ઉતર્યા.	હોજીરે વનમાં.
હાંરે પછી વનરાજ વીર કહે “વાલેસરી,	
હાંરે તમે ભલી કરી છે મારી આકરો.	હોજીરે વનમાં.
હાંરે મને પ્રભુ પિતાનું રાજ આપશે,	
હાંરે મને ગુર્જરનો ભૂપ કરી સ્થાપશે.	હોજીરે વનમાં.
હાંરે ત્યારે તમને સંબંધી સગળા ગણી,	
હાંરે સહુ પહેલા કરીશ ગામના ધણી.	હોજીરે વનમાં.
હાંરે હવે અમે વિજય માટે વાઘીશું,	
હાંરે મળી સ્નેહીને શુભ કામ સાધીશું.	હોજીરે વનમાં.
હાંરે સેન બેઠું કરીને ફરી આવીશું,	
હાંરે તમને લઢવાને જંગમાં બેલાવીશું,”	હોજીરે વનમાં.
હાંરે સુણી એવાં વચન ભીલ ગાજ્યા,	
હાંરે વીરહાક પડીને ઢોલ વાગીયાં.	હોજીરે વનમાં.
હાંરે પછી વનરાજે શાંત સહુને કર્યા,	
હાંરે વીર માને જતાવી એમ ઉચર્યા.	હોજીરે વનમાં.
“હાંરે આ છે માતા તમારાં, તમે છોકરાં,	
હાંરે આજ સગાં સંબંધી સહુ છે પરાં.	હોજીરે વનમાં.
હાંરે કરી સારી સેવાને સુખીઆ થજો,	
હાંરે બચ આવી પડે તો દૂર રાખજો.	હોજીરે વનમાં.
હાંરે કદી આવે લેવાને જૈન આશરે,	
હાંરે માને મૂકા સુરીને અપાશરે. ”	હોજીરે વનમાં.

હારે ત્યારે બીલે બલાઈ બહુ વાપરી,
 હારે કહે “રૂડી કરીશું માની ચાકરી. હોજરે વનમાં.
 હારે માની ચીંતા કરોને વીર વેગળી,
 હારે અમો છોડને રૂપ માવડી મળી. ” હોજરે વનમાં.
 હારે ત્યારે માતા ગબરાઈ ગળગળાં થયાં,
 હારે માની પ્રેમી આંખેથી આંસુડાં વહ્યાં. હોજરે વનમાં.
 હારે બોલે માતાજી છેક અધીરાં થઈ,
 “હારે મારી શુદ્ધિને સાન આતે ક્યાં ગઈ? હોજરે વનમાં.
 હારે મારા પ્રાણથી હું દેહ કંઈ વેગળી,
 હારે મારી બુદ્ધિએ આજ મુકીને છળી. હોજરે વનમાં.
 હારે કુંવર અંધ અપંગ કેરી લાકડી,
 હારે તમને પેળી ઠરે છે મારી આંખડી. હોજરે વનમાં.
 હારે સાંજે વાટ જોઉં કે વીર આવશે,
 હારે મુજ દુખીયણના તાપને સમાવશે. હોજરે વનમાં.
 હારે હવે સાંજે તમારે આવવાં નથી,
 હારે જાળ લાગે છે જોટલા વિચારથી. હોજરે વનમાં.
 હારે કુંવર દિન અગારા કેમ નીકશે,
 હારે મારા ટળવળીને પ્રાણ નીકળી જશે. હોજરે વનમાં.
 હારે કુંવર શત્રુ તમોને શોધતા ફરે,
 હારે તમને રળે અભાગીઆ આવી મળે.” હોજરે વનમાં.
 હારે ત્યારે વનરાજ વીર એમ ઉચર્યા,
 “હારે માતા બલે અમોને જગતા કર્યા. હોજરે વનમાં.
 હારે તમે સાચા રજપુતનાં છો માવડી,
 હારે ઠળા સિંહને જગાડવાની આવડી. હોજરે વનમાં.
 હારે માતા દુખડાંગો અંત હવે આવીઓ,
 હારે હવે જાણો કે જંગ જગાવીઓ. હોજરે વનમાં.
 હારે જ્યારે શત્રુનાં જુથ શીર આજતાં,

- હાંરે ત્યારે છુપાં રહેવાં તો નથી છાજતાં. હોજરે વનમાં.
 હાંરે અમે રજપૂત સુત, ગાળ કેસરી,
 હાંરે અમે જુથથી જગ ન જમએ ડરી. હોજરે વામાં.
 હાંરે અમે ખર્જી ધર્યું કે ખરા રાજવી,
 હાંરે જૂગિ કામડીને તીરની છે આગવી.” હોજરે વનમાં.
 હાંરે ત્યારે માતા વદે છે;—”ધન્ય દીકરા,
 હાંરે આજ જાણુંકે કોડ તે પુરા કર્યા. હોજરે વનમાં.
 હાંરે તારાં તાત કેરાં કૂળને તે તારીઆં,
 હાંરે મારાં દુખડાંને આજ મેં વિસારીઆં.” હોજરે વનમાં.
 હાંરે પછી ભાવે મુખોજન કરાવીઆં,
 હાંરે શુભ કંકુ ને પુષ્પ ત્યાં અણાવીઆં. હોજરે વનમાં.
 હાંરે પછી કંકુ અક્ષત બાલમાં ધરી,
 હાંરે કુલ નાંખી કહે” આવજો ફતે કરી. હોજરે વનમાં.
 હાંરે વીરા પ્રભુ પ્રતાપ તેજ આપશે,
 હાંરે તને ગુર્જરનો ભૂા કરી સ્થાપશે.” હોજરે વનમાં.
 હાંરે માને વનરાજ વીર ત્યાં પાચે પડ્યા,
 હાંરે માએ આપી આશીષ ને ઉઠાડીઆ. હોજરે વનમાં
 હાંરે પછી સગળા સપૂત સાંગી સ ચર્યા,
 હાંરે દશ જળીઆ ગાણાગી સાથે થયા. હોજરે વનમાં.
 હાંરે માતા વનમાં વસી ન દિન નિર્ગમે,
 હાંરે ઇશનકિત કરીને કરમાં ચમે. હોજરે વનમાં.

(૬૨)

સોના અને લોદાનો સંવાદ.

સોનું— “હરી જેવો તેવો હું દાસ તમારો” એ સગ.

લોદા તને ગણતીમાં કોણ ગણે છે;

તાઈ રાંકજ રૂકું બણે છે, લોદા તને. (ટેક.)

એક દિવસ અભિમાન ધરી હર સોનું સગજ થઇ ડોહ્યું,

લોદાને હલકું ગણી તુચ્છકારી, બગર ચઢાવીને જોડ્યું,

લોદા તને ગણતીમાં કોણ ગણે છે.

મુગટ ખતી હું તો નૃપરીર ખેસું તું કોદાળે ભોંય ખણે છે,

નાણા ધરેણાનું હું અધિકારી, ને ચોખ્ખર તારાં બને છે.

લોદા તને.

સોનું સવા વાત હાજર હોયતો, દસશેર લોદું મળે છે;

રાંકના ધરમાંએ લોદું હશે, પણ મુજને તો વિરતા રજે છે.

લોદા તને.

રંગ રૂપાળો ને તેજ ધણું માફું, તાઈ તો મોહું છે કાળું;

શોભે ન તું મુજ સાથે તથાપિ હું પામર જાણીને પાળું.

લોદા તને.

લોદું—સોના તને શાણું અભિમાન વાપ્યું.

તને મેંજ અભય પદ આપ્યું—સોના તને.

કટ લુંડ તારો તોર ન તૂટ્યો, મેં છાણી મૂકી મૂકી કાપ્યું,

ઝોરણ હથોડાથી ટીપી ટીપી તને રાંક ગણી રૂપ આપ્યું.

સોના તને

ભોંયમાં ઊંડુ બરાયું હતું, તે તું ભુલી ગયું કોઇ કાળે;

ગાડીને ધૂળથી મોઢું બારાણું તે ખોદીને ઠાઠું કાઢાવે
સોના તને.

શેર બશેરની તરવાર, સોમણ સોનાને કળગળાં લેશે;
ખાશેર લોદાવું તાણું તને, પેત્રી પેત્રી વિષે પૂરી દેશે,
સોના તને.

ખંડુક તોપને બરછી ચઢી બમે લોડુંજ સજ કરે છે;
લોદાની ખ્યાલિથી લાજ ધરીને તું જીજ્ઞે છુપાવું કરેજે,
સોના વને.

મીરાંખાઇ અને ધંધરીને સંવાદ.

રાગ મુનમસાંદની.

મીરાંખાઇ મધ્યાને મંદીરીઆમાંથી નીકળ્યાં રે,
ઉમાં આસોવાલવ હંડે જોતાં પંથ,
વાટે વટેસરી પૂછે છે પુરા પ્રેમથારે. ૧

ધંધરી-મીરાંખાઇ આવૂર થઇ ઉમાં છે શાને બારણેરે,
મીરાં શું મહીજેરીઆને વાટે ન્યાજો પંથ;
બહાલા પીસને મળવાને વાટે ટમટમોરે. ૨

મીરાં-મારે મહીજેરીઆને સામસીઆં મોઢાં ધણારે,
મુજને મળતા નિત્યે સોંઘા સાધુ સંત;
આજે મોઢામાં મોઢા તે મારે થઇ પ્રડ્યા રે. ૩

હુતો સંત સાધુને નિત્ય જગાડી જમું રે,
મારો ટેક નીભાવે જુકતે જગદાધાર;
આજે અભ્યાગત વિષુ મોજનીયાં અટકી પડ્યાં રે. ૪

પંથી-મીરાં ગાઇ મહારાજાના થાળ જમો જુકતે કરીરે,
ગાળા, છાપ, તિલકના ઉતારો શણગાર;
હીરા, માણેક, મોતી જળ હળ જોત વિષે રમોરે. ૫

મીરાં-ભાઇજો અવિનાશીમાં ચિત્ત અમારાં ચોટીઆં રે,
વસ્તુ ક્ષણ બંચુરથી ભાગ્યાં મારાં મન;
લાગે વૈગવ એવા લુખાને અળખામણારે. ૬

પંથી-મીરાં ગાઇ સ્વામીની સેવામાં પુણ્ય અતિવણાં રે,
માટે સંસારે નહી સેવા સળગો કંથ;
એની આગામાં વરતાને ગદાપદ પામશે રે. ૭

પતિની આગા લોપી ભક્તિ કરતી વ્યર્થ છેરે,
પહેલાં પતિને પૂજી પૂજો પૂરણ બ્રહ્મ;
પતિવ્રત પ્રાપ્તે ભક્તિ ભાવે છે ભગવાનને રે. ૮

મીરાં-હું નવ લોપું આગા સ્વામીની સુખ પાવનીરે,
પતિની આગાથી મેં પાદર પૂર્વો વાસ;
પતિની આગાથી મેં વિષ પીધાં અમૃત ગળીરે. ૯

આગા અવિનાશી છોડ્યાની મુખને નવ ગમેરે,
હુતો સાધુને છોડીને સેવુ કંથ;
તોપણ અવિનાશી અંતરમાં રોજ રમી રહેરે. ૧૦

પંથી-મીરાંઆમ જગદીશે આપેલા વોરે વગવ ભોગ
રાયો રાખાને રીઝાને રૂદીપેર;
શાને ધાતું બહેની અબુદીકાને આશરે રે. ૧૧

મીરાં-મામજો માટીની કાપાનાં સર્વે માનપીરે,
તેને પ્રાણુ જતાં પડતાં નવ લાગે વાર;
આખર જાવું છે અવિનાશી પ્રભુની જોથમાંરે. ૧૨

પંથી-મીરાંઆમ સંસારી સૌ વસ્તુ યત્ને સાંપડે રે,
રૂડા વિશ્વતણા વૈગવળા માણો ભોજ;
પેલા અવિનાશીતો જગમાં શોધ્યો નવ જડેરે. ૧૩

મીરાં-પૂરા પ્રેમવિના અવિનાશી જગમાં નવ જડે રે,
એનો સર્વ સ્થળે છે વસી રહ્યો ગરપુર;
સાચા ભક્તિના ભોગીતો એને અનુભવે રે. ૧૪

પંથી-મીરાંઆમ પ્રેમ તમારો પ્રભુજીમાં જોછો નથી રે,
તે કયમ અબ્યાગત થમ આવે નહિ તમ ઘેર;
ભૂખ્યાં ભક્તતણી પીડા તે કયમ નવ મન ધરેરે. ૧૫

એવે અબ્યાગત છેટેથી દીકા આવતા રે,
મીરાંઆમ મલકાવે મુખડે ત્યાં સામાં ધાય;
હિતર પંથીને દેવને પણ થોભ્યાં નહિરે. ૧૬

રાર્ષેંગાર અને રાણકદેવી.

ગરબી.

બડો ચતુર પેલો ટોપીવાળો. એ રાગ.

જુનાગઢનો જાદુસાગ, રાર્ષેંગાર સવાયોરે;
 મૃગયા કરતાં મૃગની પાછળ, ધનુષ ચઢાવી ધાયોરે. જુનાગઢ. ૧
 મહેડાની રીંગા પાસે, મૃગ દોડીને આવ્યો રે;
 પનથડપર જંગ જરતાં રૂડી, રાણકને મન બાવ્યોરે. જુનાગઢ. ૨
 કેળગી જાળા કર પ્રસારી, કહે મૃગને નવ મારોરે;
 કહોજી દરણુ ગિચારે કીધો શો અપરાધ તમારોરે. જુનાગઢ. ૩
 તિવ તમારું બાલોડું, બહુ નાજુક મૃગની કાપારે;
 કંઠણુ કમીને કાગજડું, રણખીર તમે શું ધાયારે. જુનાગઢ. ૪
 વચન જુળી અગાનાં જાળોઓ, રાજ પડીઓ ઝાંખોરે;
 ચકીત થઈ ચતુરને જોતાં, તીર કિતારી નાંખ્યોરે. જુનાગઢ. ૫
 સાદો નેષ ધર્યો છે અંગે, પ્રભુતા કેમ ન પ્રીછેરે;
 ચતુર ફરેછે ચરચા જોનો, અકળીત રહેતા છૂંછેરે. જુનાગઢ. ૬
 ધનુષ કિતારી ધીરજ ધારી, રાણક રૂપ નિહાજેરે.
 શાશ્વી સાદાં વસ્ત્ર ધરીને, જોડું જ્યાં અજવાળેરે. જુનાગઢ. ૭
 જુનાપુનાં વસ્ત્ર વિષે છે, કાંચનચરણી કાપારે;
 વાદળમાંથી વીજ ઝમુકે, મુખડું જાણે માયારે. જુનાગઢ. ૮
 રાજ રૂપ અલૌકિક પેખી, મધુર વચન ત્યાં બાળેરે;
 સુંદર જાળા શા કારણથી, મુજબ વારી રાખેરે. જુનાગઢ. ૯
 રજપુતોની રમત ગમતમાં, મૃગયા પ્રભુએ મૂકીરે;
 ક્ષત્રી કર્મ કરંતો બાળે, ચતુર બની શું ચૂકીરે. જુનાગઢ. ૧૦
 રાણક વળતી જોમ વઢે હું, જાણું ધર્મ તમારોરે;
 તોપણ હોંસાત્યાગ પ્રભુને, પરમ ધરમછેખ્યારોરે. જુનાગઢ. ૧૧
 ભૂખ તરસ બાય સરખે સરખાં, મૃગને મનુષ્ય પ્રમાણેરે;

સ્વર્થ આગળ ન્યાય પ્રભુનો, કોઇ નકરમાં આણેરે. જુનાગઢ. ૧૨૬.
 તાત ગયા પરલોક હવે તો, વખત વિચારી ચાલેરે;
 મૃગયા મૂકીને મહારાજ, સોઠીને સંગાથેરે. જુનાગઢ. ૧૩
 રૈયતજનની દાદ સુધી, ન્યાય જવાને આપેરે;
 ખૂની ચોર ચકાર હાથીને, કષ્ટ પ્રજનાં કાઢેરે. જુનાગઢ. ૧૪
 મરણ સમયનાં વચન પિતાનાં, પ્રીત ધરીને પાળેરે;
 ધનુષ આણ ત્યાં છે મરવાનાં, મૃગજાને શું મારેરે જુનાગઢ. ૧૫
 મર્મ વચન રાણકનાં સુધીને, રાજ જહુ હરખાવેરે;
 ઉગળકે આગ્યો જહુ ઉરમાં, કર અહવાને ધાયેરે. જુનાગઢ. ૧૬
 પણ પાછળથી ધર્મ વિચારી, દૂર રહીને પૂછેરે;
 ઠહોણ જાળા કોનાં છેડે? નામ તમારું શું છેરે. જુનાગઢ. ૧૭
 મૃગયામાં મન રમતું મેશ્યું, આજ લગી મેં શાપીરે;
 બાવલાગરને કાંડે રહીને, અગળા પ્રીત ન જાણીરે. જુનાગઢ. ૧૮
 રજપૂતોમાં ખોળ કરીને, ખાંતે ખજર કઢાવીરે;
 આજ લગીમાં એકે અગળા, નજર વિષે નથી આવીરે. જુ. ૧૯
 મન મારું માન્યું છે તમથી, જો કાંઈ અરજ સીદારેરે;
 કોમળ કર આપીને દેવી, સફળ કરો જન્મારેરે. જુના. ૨૦

હરિભજન થકી છે. ટા હોય તે સૌથી

મોટા થાય છે—એ રાગ.

ઓ રાજકુમાર શું જોલો, હું છું તનયા કુંભારની.
 હું શ્વર તમે રાણીજાયા, હું કીચ તમે કાંચન કાયા;
 એ આવળી કેમ નિલે માયા ? ઓ રાજકુમાર. ૨૬.
 નવ મહેત્ર ખીંતે મુજ રાંકથડી, વળી રાજવળે પત જાય નકો;
 પછી પ્રેમ રહે કેમ લેશ ટકી ? ઓ રાજકુમાર.
 કાણ કાજ મને ન પતીત કરો, વ્રતમાં ગયે મુજ દૂર ઠરો;
 રજપૂત થઈ નિજ ધર્મ ધરો. ઓ રાજકુમાર.

રૂપગુણ રૂડા નર નારતાણા, રાગુગાર જહાં સદગુણીયા;
 સગળે ઓ આપ ચતુર પગા. ઓ રાજકુમાર.
 સદગુણ વિષે મુજસુમ રથું, કદીજે ગયું તો મુજ સર્વે ગયું;
 શિર આગ ચઢે ના જાગ સચું. ઓ રાજકુમાર.
 હમણાં કદી રાખો પ્રીત ધણી, કૂળ હીણુ મણી તજશે ધણી;
 પછી શી ગતિ રાંકડી રાગુકા ? ઓ રાજકુમાર.
 ક્ષત્રીતનના કુળવાન ધણી, વરશે તમને કાંચનવરણી,
 ના કાચ મહો નૃપ છોડો મણી. ઓ રાજકુમાર.
 કદી રાંક કહો કમલ રતન રમે, કરી ઇચ્છા તોપણ કેમ કહે?
 પડી દીપક માંછ પતંગ બજે. ઓ રાજકુમાર.

શ્યામ રંગ સમાપ્ત ન જતું—એ રાજ.

જાતમાં જરૂર તું જૂની પડી ઓ નારી તારી જાતમાં જરૂર
 તું જૂની પડી.

જો કદી કુંભાર ઘેર ઉઝરે તું આ ધડી,
 રાજમહેલ કાજ પ્રમુખે ધરી. ઓ નારી તારી. (ટેક).
 ગુણીયત્વ રૂપમાં રસીક રંગ રાતડી,
 આકાશમાં ઉભી જાગે ગુણજડી. ઓ નારી તારી.
 જ્યેષ્ઠિ જાગે મૂનાં પૂત વજ્રનાં વીંટાયક્ષી,
 મેઘની ઘટામાં જાગે વીજળી. ઓ નારી તારી.
 ટેક ને વિતક માત્ર વાતચીતમાં વડી,
 ન્હોત નીચ જાત, આગ કેસરી; ઓ નારી તારી.
 દમદમામાં દાખલે તું લાગણી દયાતણી,
 શાસ્ત્રના સિદ્ધાંત સાગી કયાં બળી; ઓ નારી તારી.
 કૂળ તો જગુણ છે આ વિશ્વનાં વિવેકથી,
 નિયતુ નિશાન તુજમાં નથી. ઓ નારી તારી.
 રંકમાં એ રાજગીજ છેક તો છુપે નહિ,
 બાસશે રતી તો વાદળે રહી; ઓ નારી તારી.

જો કદી કુંભાર તોય નાત જાત ના ગણી,
કીચમાંથી લખશ હું હીરાકણી. ઓ નારી તારી.
એક વાર પારખીને રત્ન રૂંડું સંધર્યું,
કુમ તો પછીથી હું પડું કડું ? ઓ નારી તારી.
જાણજે જરૂર હું કદાપિ દેવી ના ચળું.
અન્ય નારી લાવવા ન આદરું. ઓ નારી તારી.
તાતજનાં ત્રણ કામ પાંચરાં પૂરા કર્યાં,
આજથી મેં લમ કામ આદર્યાં. ઓ નારી તારી.
ચોથું કામ પ્રીતથી હું ચોરીમાં પુરું કરું,
હાજી ઓ બજો તો હમડે ઠરું. ઓ નારી તારી.

માપી.

ધન્ય ગણું અવતાર હું માણ્યો ધન્ય ગણું અવતાર,
 ધન્ય ઘડી પગવાર, આજનાં ધન્ય ઘડી પગવાર.
 ક્યાં તનયા કુંભારની, ક્યાં જાદુ કુળદીપ;
 એ ઇશ્વર પ્રમદા થકી કેવાં, આવી મળ્યાં છે સમીપ.
 હું માણ્યો (ટેક).

નકી આ સંજોગમાં, ધૈશ્વર્યો છે હાથ;
 અરજ સુગી આ ઉરની તેજ મુજને કરેછે સનાથ. હું માલ્યરો.
 રામ રખે જાણો તમે, પગમાં થમ મુજ પ્રીત;
 જગદીશ્વરની પ્રેરણા, ખરા મનથી હું માનું અચ્છીત. હું માલ્યરો.
 આતી હું જુનાગઢે, આર વરસની યાગ;
 વાસણ લઈને વેચવા, સાથે માન પિતા રખવાળ. હું માલ્યરો.
 તે દી' સ્વારી રામની, નીકળતાં મઠ બહાર;
 જોનારા જનમાં રહી પહેલાં નિરખ્યા મેં રાજકુમાર. હું માલ્યરો.
 ત્યાં અણાની ઊરમાં, એવો થયો વિચાર;
 “વરસાવાયક વિશ્વમાં, ખરે ખેંગાર રાજકુમાર.” હું માલ્યરો.

તે દી'થી છ'તી આપની, વસી રહી મુજ ઊર;
 સુશ્રુતી ખ્યાતી આપની, હુંનો બાવખરી બારપૂર. હું માલ્યરો.
 આપ અવાનક આવાયા, એ મશ્વરનો ખેત;
 અગયા કરતાં મનહર્યું, બલો મદારાને આપ્યોછે મેળ. હું માલ્યરો.
 ઉત્તર થું આપું હવે, સઘળું કહું સુખાણ;
 બોલ્યું પ્રાંતે પાળશો, આજ સોંપું છું તમને હુંપ્રાણ. હું માલ્યરો.
 આર્યતણાં શુભ તમની, જીવે જીવ જડાય;
 પ્રેમરે'ણુ પાકું રહે, પછી તણવત વિષ જણાય. હું માલ્યરો.
 આત્મા અમર જણાય છે, ક્ષણબંધુર આ કાય;
 અવિચળ સુખ આત્માલહે, પછાદેહનું ગમેતેમથાય. હું માલ્યરો.
 માતા પિતા મુજ વૃદ્ધ છે, હજુ ન જાણે કાંય;
 સમજણુ આપી તેમને વિધિસદિત મહેા હુન્ન્યાંવાં. હું માલ્યરો.

“ કહાં ગયોરે પેલો મોરલીવાળો ” એ રાગ.

પ્રેમજારેલાં વચન સુણીને, ગઠ પતિ ગહુ હરખાયોરે;
 “ધન્ય ધન્ય રાણુક” કહે રાજા, “તેં અમૃત રસ પાયોરે.

પ્રેમજારેલાં વચન સુણીને; (ટક.)

સુના આ સંસાર વિષે તું, સજ્જો સાથી ગળીઓરે;
 બગતો જીવહનો જૂનગમાં, તેનિજ સ્થળમાં ઠરીઓરે. પ્રેમજારેલાં.
 રાજકાજમાં સમજણુ તારી, ગહુ ઉપયોગી થાશેરે;
 ડહાપણુ તારૂંપેખી તુજને, સર્વ પ્રમયિત ચલાશેરે. પ્રેમજારેલાં.
 કાલ દેવજનો મોકલી તારાં, માત પિતા સમજાવુંરે;
 ધડીયાંત્રમ લઈ હું તુજને, મહેત પ્રવેશ કસવુંરે. પ્રેમજારેલાં.
 તારે માટે ગઠમાં જસને, શહેર ગહું શય્યાઈરે;
 કદલીવાળી શેખા આથે, મંડપ એક રચાવુંરે. પ્રેમજારેલાં.
 આર ગે'તી તેમાં ગાંધી, ગાંધા મહુ હું તારીરે;
 છોગ રામે પામે રાણુકની, તું મુજ સમ આજકારીરે. પ્રેમજારેલાં.

હલકી જાત વિષે પણ શાણી, સતિઓ નજર પડેછેરે,
 ખાણોમાંથી રતન ખણી, તપ મુગટ વિષેજ મહેછેરે. પ્રેમભરેલાં.
 એવાં વચન વહે જ્યાં રાજ, એક ઋષિ ત્યાં આઓરે;
 વચને તપમાં વૃદ્ધ જણાતો, રાજને મન બાળ્યોરે. પ્રેમભરેલાં.
 વૃદ્ધ ઘટામાં રહીને જોણે, સર્વ સુધી છે વાતોરે;
 આશીર્વાદ વદી તે બ્રાહ્મણ, જોણે બહુ હરખાતોરે. પ્રેમભરેલાં.
 ધન્ય ધન્ય રાજ ને રાણક, ધર્માચરણ તમારેરે;
 પ્રેમી હૃદય તમારાં પેળી, મન માન્યુંએ મહારેરે. પ્રેમભરેલાં.
 રાણક શરમે નીચું ન્યાળે, વૃદ્ધ ગુરને પેળીરે;
 રાજ જઈને નમન કરે છે, તીવ્ર તપસ્વી લેળીરે. પ્રેમભરેલાં.
 વિપ્ર કહે હું યાત્રાવાસી, શિક્ષક રાણક કરોરે;
 ગુપ્તભેદ સમજવા મુજને, પ્રભુએ અર્ધીઆં પ્રેર્યોરે પ્રેમભરેલાં.
 રાજ કહેએ “બન્ને પદાર્થા, આ અવસર છે રૂડો રે;
 હું સ્વામી સમજવો મુજને, ભેદ હશે કંઈ ઉડોરે.” પ્રેમભરેલાં.
 વળતો વિપ્ર કહે “ હું રાજ, રાણક રાજકુમારીરે;
 પાળક માતાપિતાને તેએ, પ્રાણચક્રી પણ પ્યારીરે પ્રેમ ભરેલાં.
 શેર રાય પંચાર પ્રતાપી, પાવર બૂમિ પ્રદેશે રે;
 તેની પુત્રી તમને વરતાં, રાણીનું પદ લેશેરે. પ્રેમ ભરેલાં.
 જે પ્રભુ પય માને રતન પ્રેરે, શિશુનું પોષણ કરવારે;
 તે ક્યમ બૂલે રાણકમાટે, યોગ્ય પતિ મોકલવારે. પ્રેમ ભરેલાં.

“ જાકુળીએ લઈ આણો રે ” એ રાજ.

સત્ય રીતે હમીયા વણ માગ્યો,
 વિરલ વનીતાને લાગ્યો રે, રૂપિએ ભેદ બાગ્યો. (ટક)
 રાણક કહે ગુર જોવું ન બાગ્યો,
 વહાલાં વહાઈ ન નાંખોરે. રૂપિએ ભેદ.

જાત જશર કુંભારની ગારી,
નહિ થાઉં રાજકુમારી રે.

રૂપિએ બેઠ.

માતપિતા મને પ્રાણુથી ખ્યારાં,
કેમ કરી શકું ન્યારાં રે.

રૂપિએ બેઠ.

ખેંગારને ખપ હોય જો ગારો,
માતપિતાને ન ટાળો રે.

રૂપિએ બેઠ.

ખેંગાર કહે ઋષિને શિશ નામી,
સત્ય વદા તમે સામી રે.

રૂપિએ બેઠ.

તોપણ જાતિનો બેઠ ન જારે,
સર્વ સમાન છે મારે રે

રૂપિએ બેઠ.

રતને કો કદિ પથ્થર કહેશે,
તેજ તો તેવુંજ રહેશે રે.

રૂપિએ બેઠ.

રૂપ ગુણ રાણુકના કરી જોયા,
કોઈ' જશે નહિ ઘોચારે.

રૂપિએ બેઠ.

૪૨ કૃપાથી છે આવસર આગ્યો,
રાણુક ગઢ લઈ આવો રે.

રૂપિએ બેઠ.

ત્યારે ઋષિ કહે મંગળ થાશે,
લમ સમે રહું પાસેરે.

રૂપિએ બેઠ.

મંગળ લમ પછી નિર્ધાર્યા,
પ્રેમે મગી ઘેર આત્યાં રે.

રૂપિએ બેઠ.

સિદ્ધરાજ જયસિંહ અને જશમાનો સંવાદ.

ગરબી.

રાગ પુનમચાંદનીનો સાખા વગર ગાવાનો.

ગાજે પાટણપુરમાં ગરવી ગુર્જરનો ધણીરે,

સાચો સગળો પેત્રો સોળંકી રસીધરાજ;

જેની કીર્તિ વ્યાપી રહી છે આ જગમાં ધણીરે. ૧

તેણે લોકો કાજે વાવ કુવા બંધાવીઆરે,

મોટાં માન સરોવર, દેવળ, ધામ વિશાળ;

પોષી સર્વ પ્રજાને શત્રુ સર્વ નગાવીઆ રે. ૨

તેણે પાટણ પાસે એક સરોવર આદ્યું રે,

ખોદે ખાડા ત્યાં તો માળવી ઓડ અનેક;

નાંખે ઓડણો માટ્ટાડું માથે વહી પડે રે. ૩

પાળે વડને ડાળે ઝૂલે જાળક પારણે રે,

માટી વહેતાં જશમા ઝૂલાવે નિજ જાળ;

વળતાં મુખડું પેખી જય કુંવરને વારણે રે. ૪

સાદે વેશે ફરતાં રાજાએ પેખી પરી રે,

જાતે રૂપાળી રંગીલી પરમ ચતૂર;

પાસે જાતે રાજા કહેછે સુણ તું સુંદની રે. ૫

સિદ્ધરાજ—ગાટી વહેવાને આ કામળ કાય કરી નથી રે,

પાળે ખેસીને તું રીઝવ તારું જાળ;

ખીજી ઓડણો છો કામ કરે તારી વતીરે. ૬

જ.—જશમા કહે છે, “રાજા કાય કસી ખાવું ગમે રે,

મુજને ખેસી રહેતાં વાધે અંગે રોગ;

મારા નવરા દહાડા બેઠે નવ નીઠે કદી રે.” ૭

સિ.—જશમા જંગલમાં વસવાને તું સરજી નથી રે,

મારા નગરતણા તું આવીને જો નોક;
પાટણપૂરની શોભા તુજને હું શું કહું કથી રે. ૮

જ.—નગરે અંધારી શેરી ને ઉંચી મેડીઓ રે,
તેમાં માણસ આડે આધ્યાનો નહિ માગ;
જાણે દનાજે ઉઘરાતી દેખું કીડીઓ રે. ૯

સિ.—જશમા માણસ બહુ પેખીને શું ઘેલી બને રે,
તારા હલકા મનનાં ઉઠે હલકા ધાટ;
ન કળે ખાખરની ખિરકેલી સાકર સ્વાદને રે. ૧૦

જ.—રાજા મેલાં મન માણસનાં મેલાં શહેરમાં રે,
મેલી ગલીઓમાં બહુ મારેછે દુર્ગમ;
મેલા ઝેરતણા જીવે છે જીવે ઝેરમાં રે. ૧૧

સિ.—જશમા રાજના દરવારો તે દીઠા નથી રે,
તેમાં બાગ બગીચે ખીલે પૂલ ગુલાબ;
જળના હોજ, કુવારા ઉડે, આવી જો સતિ રે. ૧૨

જ.—રાજા બાગ બગીચા જંગલ આગળ ધૂળ છે રે,
જેવો સૂરજ આગળ તારનો અળકાટ;
મારા જંગલની મોજો તો મોઘે મૂલ છે રે. ૧૩

સિ.—જશમા જંગલની વાતો તું આજ વિસારજો રે,
મીઠા નરધાં ને સારંગી કેરા સૂર;
ગાયન સુણાવાને માટે તું શહેર પધારજો રે. ૧૪

જ.—રાજા નવ રીઝું નરધાં સારંગી સૂરથી રે,
મેના મોર બપેયે ટેવ્યા છે મુજ કાન;
તોતો કાયલના ટાકાની તો કહેતી નથી રે. ૧૫

સિ.—ઓડણુ આવો તો ઉતાઈ મેડી માળાઓ રે,
રહેજો મિત્ર સહોદર સર્વ સંબંધી સાથ;
તમને પ્રિયજનો માનીને નિશ્ચિન્ન પામીજો રે. ૧૬

જ.—મારે ઝોડણુને ઉતરવા જોઇએ ઝૂંપડી રે,
મેડી માળે મુજને ચઢતાં આવે ફેર;
પડતાં પગ ભાજે કે કાયા થાશે ફૂંચડી રે. ૧૭

સિ.—ઝોડણુ આવો તો પીરસાવું મેવા ચૂરમાં રે,
ઝૂલે હાથી ઘોડા ગુર્જરપતિને હાર;
તેને પેખીને હરખાશે ઝોડણુ ઊરમાં રે. ૧૮

જ.—મારે ઝોડણુને તો જોઇએ તાળું વૈશનાં રે,
રાજ શું છે મારે હય હાથીનું કમ;
હઠી ને દૂધ મએનાં મારે ભૂરી બૈશના રે. ૧૯

સિ.—ઝોડણુ માગી હ્યોને આછા સાળુ ઝોડણું રે,
હીરા, માણેક મોતી સોનના શણગાર;
આવી કાંચનવરણી કાયાપર શોભે ધણું રે. ૨૦

જ.—છાયલ ટકશે, આછા સાળુ તો ફાટી જશે રે,
નાંખું ધાસ ચનોઠી ગાંઠીકંઠે હાર;
પહેરું ફુલતણી માળા તો પરણ્યો રીઝશે રે. ૨૧

સિ.—જશગા કહે મુજને તું કેવો છે તારો પતિરે,
તારા જેવી સગળુ નારી જેને ઘેર;
એના જેવો મુખીઓ આ જગમાં બીજો નથી રે. ૨૨

જ.—પેલો કેડ કસીને કાગ કરે મારો પતિરે,
જેના મોળીડમાં બહેકે છે બહુ દૂલ;
એના કાઠણાના ધાથી ધસ્તી ખુજતી રે. ૨૩

સિ.—જોને કમ કરતાં ન્યાળે એ તારા બણી રે,
એના મનમાં તારો પૂરો નહિ નિથાસ;
તારી બૂજ ન જણી જશગા એ તારો ધણી રે. ૨૪

જ.—રાજ સાચાને બચ ભેગ નથી સંસારમાં રે,

મારા વરને મારો 'સંપૂર્ણ' વિશ્વાસ;

હું તો અન્ય જનોને બાધ ગણી રહું બારમાં રે. ૨૫

સિ.—જશમા રાગ ને રાણાને હું તાગે કરું રે,

મોટા મહારથી પણ નવ આગે સામો બોલ;

તારા આગળ હું નવ અમલ ચલાવા આદરું રે. ૨૬

જ.—રાગ કાયા ને ગાયાપર બળ નૃપનું વસ્તું રે;

પ્રભુએ જીવ ધર્યો છે જાદો કાયા માંલ,

બારે બૂપતાણું પણ તે પર નવ ચાલે કશું રે. ૨૭

સિ.—જશમા દહતા તારી દેખી વિસ્મય થાય છે રે,

આવાં દંપતિને પણ આખર હોય વિયોગ;

નિથ્યા આ જગનાં સુખ માટે મન મુઝાય છે રે. ૨૮

જ.—રાગ કોઇ ન જાણે “કાત્રે માઈ શું થશે રે,”

એવી અદ્ય જાદગી માણે સૌ આ લોક;

રૂડી રહેલી સુખ પરમેકે સંપૂર્ણ આપશે રે. ૨૯

સિ.—જશમા પહેલું કે આ બીજું પરણત તાલ્યું રે?

ઓડણ કેવો તારો સ્વામી પ્રત્યે પ્રેમ;

મારા મહેલતાણું સુખ ઝુંપડીએ આવી ઠર્યું રે. ૩૦

જ.—રાગ આ લોકે, પર લોકે, મારે એ પતિરે,

પ્રીતે પરણ્યા માટે છોડું મારા પ્રાણ;

એના ચત્રનું હું મુખ કદી જોતી નથી રે. ૩૧

એનું કદીને જશમા ટોપલો લઇ પાછી ફરીરે,

ચપે લીધો વળતી પાટણુ કરો પંથ;

થઇ છે જશમાના પતિવ્રતની જેને ખાતરીરે. ૩૨

